

C. D.

DISSERTATIO LEGALIS

M. 407

— De

Mutuo & Usura

Quam

Permissu ac suffragio Nobilissimæ

Facultatis Juridicæ in Illustri Leucorea

P R Æ S I D E

Magnifico & Amplissimo Viro

DN. JEREMIA REUSNERO,

Jcto & Antecessore Celeberrimo, Facultatis

Juridicæ Ordinario & p. t. Decano Spectatissimo,

Decretalium Professore Publico, Curie Electoralis &

Synedrij Ecclesiastici Assessore gravissimo.

Præceptore, Patrono ac Hospite

in primis demerendo.

publico examini sistit

JOACHIMUS Kennentampff

Rigæ-Livonus.

ad diem 28. Septemb. in Auditorio Jctorum

WITTENBERGÆ

Typis JOHANNIS RÖHNERI, Acad. Typogr.

ANNO clv l3 CXLIV.

1644.

CUM DEO!

DE MUTUI Excellentia multum præfari animus non est, cum hæc vel inde perspiciatur, quod beneficij genus sit, quo hominum necessitati succurritur; & quidem sine dantis injuria, quem tota Mutui natura rebus geminis & similibus genere occupata, nullum timere damnum, nullum in commutatione lucrum sperare jubet, æqua rependit nec suo nomine dignum putatur, nisi parem fecerit dati & accepti rationem, unde multi audent credere, velint accipere plurimi; Egenis tamen beneficium hoc expensum ferre, aut in usuras extendere, turpem censet foenerationem. Inter alios quoq; contractus vix ullus litium feracior mutuo est: beneficia quippe eousq; læta dum majora expectantur, quæ ubi cessant aut antevenerunt, & acceptis vices exsolvendæ, gratia oneri, quælibet causa obtentui sumpta in questu habetur, hinc judicia & in repetendo uberrimam jurgiorum segetem enasci experimur quotidie, ut Plato MEUM & TUUM omnium controversiarum seminarium haud immerito dixerit. Hujus naturam cum paulo plenius indagare libuerit, operam non ludemus, si lege methodi servata, rei definitionem camus indicatum, Sit itaq;

THESIS I.

Mutuuum (a) est contractus (b) realis (c) stricti juris, (d) quo quantitas (e) ea lege datur, ut eadem in genere, (f) non in specie restituatur.

(a) ita dictum quod ex meo tuum fiat l. 2. §. 2. ff. de Reb. cred. pr. Inst. quib. mod. re cont. quod reciprocè intelligendum, ut non modo meum fiat tuum, sed vice versa ut illud tuum quod acceperas in pari genere ac bonitate fiat meum. Donell. lib. 14. Comm. c. 1. quod & natura rei & Erymus, quæ à Debitore magis quam Creditore venit, indicat; Pecunia enim quam dedit Creditor, non est mutua, neq; mutuo, id est, invicem data, sed spe mutux & paris recipienda tradita & concessa. Connan. 7. Comm. c. 1. n. 7. Quo pacto distinguitur à donatione, legato, similibusq; contractibus, qui rem dantis accipientis quidem faciunt, sed sine effectu constitutæ obligationis l. 3. §. 1. ff. O. & A. Unde patet, notationem hanc non Grammaticam sed Logicam esse, præcipuam formæ ac differentix specificæ partem continens.

(b) pr. Inst. Quib. mod. re cont. §. jus autem 2. ff. de Jur. N. G. & C. l. 80. ff. de solut. Verbo contractus non specialiter pro obligatione utroqueq; secundum l. 19. ff. V. S. sed generalius quatenus est conventio cum causa sumpto. l. 1. §. 3. & 4. ff. de pact. l. 7. in pr. §. 2. & 4. eod. non enim ex vinculo utrimq; obligatorio, sed negotio ipso seu συναλλαγή ad obligationem producendam idoneo contractus substantiam metimur. Treutl. disp. b. ab. 1. lit. C. & disp. 6. ab. 1. lit. d. ubi Bach. & cap. 3. Miscell. disp. Sutholt. dissert. 12. aph. 48. Bellon. lib. 2. suppus. c. 2. Obligatio autem ut consistat, sufficit ut hæc alteri quærat, & alium sibi obstringat ad aliquid præstandum. l. 3. ff. O. & A. Quæ ubi alteri quærita fuerit, is habet actionem adversus obligatum, ita ut obligatio non alio modo consideretur, quam respectu actionis quæsitæ alteri, neq; actio quam respectu obligationis, quæ alter astringitur. Greg. Lopez. animad. jur. Civ. c. 10. n. 7. Unde Mutuum contractus est, non qua transfert dominium, sed quatenus ex eo debitor ad reddendum obstringitur. Bach. in not. ad Wesenb. de R. C. n. 5.

(c) Realis

(c) Realis est, quod Contractus hic ad validitatem & perfectionem suam non desideret solennitatem verborum, nec consensum formalem determinatum, sed principaliter traditionem rei, quâ substantia obligationis mutui expletur *l. 6. ff. ad S&M. Mac.* quæ si non intervenit nulla oritur obligatio, cum sola partium conventio, nisi etiam rei de qua conventum est sequatur traditio, non sufficiat. *l. 2. §. 3. ff. Reb. cred. l. 1. §. 1. ff. O. & A.* Et hoc modo distinguitur à cæteris contractibus v. c. Consensualibus, quamvis enim in iis res intervenire debeat, ita ut nec Emptio nec Venditio sine re intelligatur *l. 3. ff. de Cont. Empt.* non tamen actus ad causandam obligationem & perficiendum contractum, sed tantum ad implendum requiritur, nam simul ac de re pro certo pretio tradenda convenerint contrahentes, perfecta est venditio respectu contractus, & competit actio ex Empto. *l. 1. l. 11. ff. Action. Empt. Gomez. 2. Var. res. c. 6. in pr. Mozz. de Contractib. Tit. que ven. app. rei. n. 5. seq.*

(d) Quia strictam habet ex sua natura regulam, qua omnia Arithmetica proportione, ad æqualitatem eorum quæ data sunt, exiguntur, ut rerum Creditarum sit in omnem partem æqualitas, nec ultra quicquam aut citra liceat contrahentibus efficere. *l. rogasti 11. §. 1. ff. R. C. l. 17. ff. de pact. Wesenb. in par. b. s. n. 9.* Ideoq; judici fas non erit ex bono & æquo arbitrari, sed secundum præscriptam formulam, & ipsius contractus regulam procedere tenetur, quæ præter id quod ipsi naturæ contractus ex definitione juris & præcisè inhæret. *l. cum quid 3. ff. R. C. aut nominatim conventum est, l. quicquid 99. ff. V. O.* nihil admittit. In bonæ fidei verò contractibus iudex potestatem habet judicandi super iis, quæ alterum alteri præstare æquitas suggerit. *§. in bonæ fidei 30. Inst. de Act. l. 2. §. fin. l. 5. in pr. ff. V. O.* Cujus differentiarationem, non tam à formula ex bona fide, quam à diversa conventionum qualitate & natura, quæ Prætori causam dederit, ut latiorempotestatem permitteret Judici, & elausulam ex bona fide formulæ adjiceret, arcessimus. *Bachov. in obs. de Action. disp. 6. sb. 2. & disput. miscell. cap. 4.*

(e) Quantitatis vocabulum non strictè hic accipimus pro pecunia tantum numerata, ut in *l. 11. ff. compens. l. 5. C. si cert. pet.* Neq; latissime, prout vox quantitatis in omnes res corporales cadit, utpote cum omnes res quantitatem recipiant, & quicquid ferè est in rerum

natura, numerum vel pondus subeat. Sed pro re fungibili, cujus substantia in pondere numero & mensura consistit, i. e. quæ non nisi hoc modo commercio subjacet vel natura vel consuetudine *l. 2. §. 1. ff. de Reb. cred. l. 6. C. si cert. pet. Bach. ad pr. Inst. quib. mod. e. cont.*

(f) Hæc est propria & specifica differentia, qua ab omnibus aliis contractibus fecernitur. Significat autem hic Genus non quid abstractum aut incertum, sed certam substantiam, quæ certitudo tamen non est restricta ad ipsam speciem mutuam. *l. 2. in pr. ff. de Reb. Cred.* Sed ad aliam ejusdem generis, seu ut Just. loqui amat *Inst. quib. mod. re. cont.* ejusdem naturæ & qualitatis, quæ subrogata functionem, id est formalem & substantialem æquipollentiam recipit, ita ut hæc suppleat alterius vicem, & una species tantæ æstimetur quanti altera, fungi enim est tantæ esse *l. pretia 63. ff. ad l. falc. l. si servum 33. ff. ad l. Aquil.* & tantundem præstare *l. 6. ff. Reb. Cred.* quod per solutionis facultatem pulchrè velut experimento palpabili cognoscitur, quia tanta est in iis similitudo, ut alia re ejusdem generis solutâ, non aliud sed idem videatur redditum. Unde in mutuo restituendum venit, non idem in specie, nec diversum in genere, sed idem in genere & diversum in specie. *Sutholt. dissert. 13. aph. 8. Molin. tr. de Usur. n. 18. Bellon. lib. 1. supp. jur. c. 4.*

THESIS II.

Mutuum est vel verum quod reali traditione perficitur, de quo in seqq. vel Præsumptum.

Præsumptum intelligimus, cum naturalis numeratio non intervenit, sed Debitor sequuturæ numerationis spe pecuniam se mutuo accepisse Chirographo confessus est; quæ confessio cum præsumptionem acceptæ pecuniæ adversus scribentem inducat, obligari videtur, non quidem ex literis, cum nullam in se causam sine qua obligatio consistere nequit *l. 7. §. 2. & 4. ff. de pact.* ante numerationem factam contineant, datæ sc. sub conditione numerandæ pecuniæ, quæ cum sequuta non fuerit sub contraria conditione velut non datæ nec obligantes habentur *arg. l. 7. ff. de Contr. Empt. l. 40. §. 2. l. 107. ff. de Cond. & demonst.* ut proinde nuda ratio vel scriptura eum debitorem facere

non

non possit, si nec mutuum acceperit, nec ulla debendi causa præcels-
rit ut loquitur Justinus in l. 49. in fin. ff. de pec. l. 26. §. fin. ff. de pos. Sed ex præ-
sumpto mutuo, quasi illud revera accepisset debitor, cui probando lite-
ra inserviunt l. 4. ff. de fid. instr. l. 4. ff. de pign. & hyp. eoq; creditoris inten-
tio non in literis, ut, ajo te mihi debere quia scripsisti, semper enim
vinceret, sed in numerata pecunia fundata est. l. 3. C. de Except. non nu-
mer. pec. omniaq; experitur quasi ex vero mutuo esset obligatio & actio
l. 5. C. d. t. Unde & Reus non literas sed numerationem exceptione
sua, quæ intentioni Actoris per modum contradictionis opposita esse
debet, oppugnat. l. 7. C. de non num. pec. Inst. de lit. obl. vers. planè. Ideoq;
solus temporis lapsus sat momenti non habebit ad astringendam fi-
dem, cum modus non sit introducendæ vel mutandæ obligationis
l. 44. §. placet ff. de O. & A. sed tantum præsumptionem numerationis,
quæ initio levior est, & opposita Exceptione, Actoris probationem
exigit pecuniam sc. numeratam esse, l. 1. l. 3. C. b. t. assistentiâ legis fir-
miorem reddit, demptâ Creditoris probandi necessitate, cum juris
præsumptione & naturalis & civilis obligatio subsit, debitorem sc.
à Creditore pecuniam accepisse, dum intra legitimum tempus quæri-
monia usus non fit. Et ex hac præsumptione ipse Justinus in fin. Inst. de
Lit. Obl. Reum condemnat, dum se tempora coarctasse dicit, ne Cre-
ditores diutius pecuniis suis forsitan defraudentur; nemo enim ex
præsumptione qua tali condemnari potest, sed ex eo quod præsumi-
tur, cum habeat actum reflexum, propter literas autem præsumitur,
numeratio, ex qua obligatio & condemnatio sequatur necesse est. vid.
Surbolt. diss. 14. apb. 65. seqq. qui hanc sententiam post Bach. ad Tr. diss. b.
ib. 2 lit. b. & Inst. de Lit. Obl. defendit.

Ex quo sequitur, cum præsumptio ista, quam inducit biennij
lapsus, non sit juris & de jure sed tantum juris, quæ probationi con-
trariæ cedit & veritati succumbit l. si Chirographum 24. ff. de probat. Si
præsumptionem hanc debitor elidere velit contraria probatione non
factæ numerationis in se susceptâ, merito eum audiendum esse per
c. locupletari 48. de R. J. in 6. l. 10. l. 13. C. de non num. pec. l. 25. in fin. ff. de pro-
bat. maximè cum provida legis cura debitori contra Creditoris inju-
rias consulere voluerit, non gravare: quod tamen fieret, si tempora-
lem dando Exceptionem auferret perpetuam jure communi compe-
tentem, vid. Gomez 2. Var. res. 6. in fin. Salic. ad l. 3. C. b. t. n. 19. Hart Piff.

lib. 4. q. 12. n. 10. qui ab hac sententia nequiquam in iudicando recedendum esse ait. Requiritur autem ut debitoris probatio, quæ non erit puræ facti negativæ sed qualificatæ *l. optimam. C. de cont. stipul. testibus & documentis indubitatis expediatur.* Etenim debitoris negligentiam, Exceptionem non num. pec. intra legitimum tempus non opponentis, *l. 14. §. illo coercet,* ut Creditori, præsumptionem juris biennij lapsu firmatam præ se ferenti, juramentum deferre nequeat. *c. 2. X. de probat. Zang. de Except. p. 3. c. 14. n. 68. seq. Perez. in Expos. Cod. h. t. n. 15.* Quæ tamen probatio tum admittitur, si debitor illam in continenti probare velit, cæterum si illam protendat, & in Camera & in foro Saxonico *juxt. ord. process. jud. tit. 39. §. Wann abers* instrumentum Executioni mandatur, Exceptione non numeratæ pecuniæ ad reconventionem vel processum ordinarium debitori reservata, quo pecuniam indebite solutam condicere poterit, *arg. c. debitores X. de jurejur.* Sicut à Magnifico Dn. Præside, Mæcenate & Præceptore meo quovis Observantiæ cultu venerando, in Collegio nostro Practico edoctus, sum.

Competit autem hæc Exceptio non num. pec. debitori, etiamsi illi tempore interpositæ cautionis renunciaverit, cum eadem facilitate & indigentia renunciasset quâ scripsisse præsumatur, & Creditori dolus futurus remitteretur, *contr. l. 5. ff. de pact. dot. l. 27. §. 3. ff. de pact. l. 23. ff. de R. J. nisi ex intervallo renunciatio facta fuerit, arg. l. 22. C. ad SC. Vellej. vel ipso facto partis solutione declarata l. 4. C. de Except. non num. pec. aut juramento munita fuerit, tum Exceptionis beneficio non fruetur, cum de consulta voluntate abdicantis se hac Exceptione, facilitatis insuper suspicione, quæ suberat, juramenti religione sublata, liquido appareat, *Hart Pist. d. l. q. 12. n. 5. Col. de process. Exec. part. 1. c. 10. n. 235 seqq.* Quod si autem juramentum Instrumento simpliciter accesserit, Exceptio integra manet, *l. fin. C. h. t.* eadem enim conditio juramento inest, quæ obligationi cujus naturam sequitur, ut vel hinc in tempus receptæ pecuniæ juramenti vim videatur contulisse debitor, quam si non recepit evidenter causa finalis juramenti cessat, *c. quemadmodum X. de jurejur. vid. Hillig, ad Donell. 14. Comm. 37. lit. f.**

Creditori quoq; contra Apochas quibus non receptam pecuniam recepisse fatetur, ex quacunq; causa, nisi nominatim aliquæ excipiantur, quas vid. apud *Zang p. 3. c. 14. n. 3. seqq.* intra 30 dies datæ Apochæ, si-

mille

nile Exceptionis privilegium probandi onus in Adversarium devolvens conceditur *l. in contractib. 14 §. super. 2. C. b. t.* Ideo autem angustioribus cancellis hæc Exceptio eonstringitur, quod non sit eadem necessitas apocham quæ Chirographum prærogandi, *arg. l. 14. C. de solut. unde post 30. dies tantam præsumptionem seu potius probationem factę solutionis oriri, ut in favorem liberationis l. Arriantus 47 ff. de O. & A. ne quidem probationem in contrarium admittendam esse censeant Dd. Zang. d. l. n. 25. Carpz. p. 2. const. 29. def. 19.* Quod tamen in foro Mercatorum ubi neglectis apicibus juris ex bono & æquo proceditur. *l. 29. §. 4. ff. Mandat. vix obtinere, sed si post 30. dies, privilegiata Exceptione semota, negativam, pecuniam scilicet solutam non esse probare velit Creditor, intentionem ejus perferendam esse putamus, præsertim si Reus sit debitor ex propria persona, ut in facto proprio nullam habere possit ignorantia causam, per c. locupletari de R. J. in 6. l. 33. ff. de Reb. cred. cum Eman. Costa in repet. l. si ex caution. C. de non num. pec. diff. 6 n. 3. seqq. Ant. Fabro in Cod. lib. 4. tit. 22. def. 1. & 7.*

THESIS III.

Mutuum ita consideratum duo afficiunt,

1. ipsa Mutui datio.
2. Obligatio ex mutui datione nata.

THESIS IV.

In Mutui datione consideranda veniunt.

1. personæ quæ mutuum dare & accipere possunt.
2. Res quæ mutuo dantur & accipiuntur.
3. Modus dandi & accipiendi.

THESIS V.

Mutuum dare possunt qui consentire & qui dominium (a) liberamve rerum suarum administrationem habent. (b) Unde excluduntur

duntur pupilli, minores, (c) prodigi, (d) furiosi, (e) qui nec dare nec accipere mutuum possunt.

(a) Cum substantia hujus contractus in dominij translatione consistat, dantem dominum esse oportet, *l. 2. §. 4. ff. de Reb. Cred.* Qui si dominus non fuerit, rei mutuo datae dominium in accipientem non transmittet, cum transferre ad alium plus juris nemo possit quam ipse habeat *l. nemo 54. ff. de R. 7.* Unde fur nummos furtivos, vel quivis alius non dominus rem datam accipientis non faciet *l. 13. cum se 7. ff. h. t.* Et licet in re aliena omnes alii propemodum contractus celebrari possint, nam alienam rem commodari, *l. 15. ff. commod. dep. ni l. 1. §. si prado ff. de pos. distrahi posse constat. l. rem alienam 28. l. 34. §. item 3. ff. cont. Empt. l. 46. ff. de Alt. Empt. Bach. ad Wesenb. in par. tit. commod. n. 4.* Mutuum tamen data re aliena non contrahitur. *l. 2. §. 2. ff. h. t. l. si quis 56. §. 2. ff. de fidejuss. Susholt. diss. 13. aph. 14.* nec obligatio ne naturalis quidem inde nascitur, alias fidejussorem obstrictum redderet, *d. l. 56. §. 2. ff. de fidejuss. §. 1. Inst. de fidej. l. 8. §. 3. ff. d. t.*

(b) Conjunctim requirimus dominium & administrationem liberam, licet enim dominium ejus naturæ sit, quod tribuat potestatem ad quemcunq; usum, *l. in re 21. C. mandat. potestas tamen illa quandoq; ligatur lege, ne possit in actum prodire, sic v. c. pupillus mutuo dare non potest, non, quod Dominus non sit, sed quia de rebus suis pro arbitrio disponere prohibetur. l. non omnis 19. §. 1. ff. h. t. §. nunc admonendi Inst. quib. alien. lic. vel non.* Quod tamen verum si Tutoris autoritas deficit, quo casu nec dando nec accipiendo verè contrahit. Et licet pupilli consensus intelligentis quod actum est, naturalem obligationem in se producat, *l. si pupillus 21. ff. ad L. falcid. l. cum illud 25. §. 1. ff. Quand. dies leg. ced. quæ valida sit quoad effectus externos §. præterea Inst. quib. mod. toll. obl. l. 1. ff. de Nov. l. Marcellus 25. ff. de fidejuss. l. 127. ff. V. O.* respectu tamen effectuum internorum, ut retentionis, solutionis, compensationis à jure civili ipsi ademptorum infirma censetur, *l. quod pupillus 41. ff. de cond. ind. l. 59. ff. de O. & A. nisi locupletia factus sit, tunc ex scripto D. Pij etiam civili ratione conveniri potest, l. pupillus 5. ff. de Autb. Tut. l. 3. in pr. ff. commod. l. aut Prætor. 3. §. 4. ff. inog. gest. Bach. ad Treutl. vol. 1.*

et. i. disp. 6. ubi §. lit. b. Et ad §. 9. Inst. de inutil. stip. Arum. de mora. c. 6. n. 8. seqq.
Quod si Tutoris auctoritas intervenit, pupilli persona ad actus ritè
erendos inhabilis, quodammodo habilitatur & integratur, ut mu-
uum dare & accipere, ac quælibet negotia ritè exsequi possit. l. 5. ff. de
R. J. d. §. 9. Inst. de inutil. stip. Et sicuti ex contractu Tutoris actio utilis
ipsi quaritur, & alios convenire potest, l. 2 & 4. C. quand. ex fact. Tut.
ta ex contractu Tutoris conveniri potest, si in rem ipsius pecunia pro-
fecta sit, quæ Tutori ejus nomine mutuo data fuerit l. 3. C. quand. ex
fact. tut.

(c) De Minore curatorem habente non absimile judicium fe-
rendum, qui licet ex contractu etiam civiliter obligetur l. puberes 101.
l. si servus 141. §. 2. vers. pubes ff. de V. O. arg. l. 20. ff. de R. l. 8. C. de Nupt. Hu-
jus tamen judicium cum fragile adhuc sit, & multorum insidiis captio-
nibusve suppositum, bonorum administratio ipsi non committitur.
l. 1. ff. Minorib. l. 3. C. de in integ. restit. Fach lib. 3. contr. c. 9. Gyphan. ad l. 101.
ff. V. O. Hillig. ad Donell lib. 12. c. 22. lit. Q. ideoq; nec mutuum dando ob-
ligare, neq; accipiendo obligari potest, nisi locupletior factus sit, vel
pecunia in rem ejus versa fuerit, quod tamen semper factum præsumi-
tur arg. l. 7. §. 1. l. 11. §. 3. l. 27. §. 1. ff. de min. nisi Minor dolo Adversarij aut sui
facilitate se læsum esse probaverit l. 5. C. de in integ. restit. l. 2. C. de
filiis min. d. l. 11. §. 3. ff. min. c. constitutus X. de in integ. rest l. 9. §. si minor. 4.
ff. de jurejur. Gomez. 2. Var. res. 14. Molin. de Usur. n. 279. læsione vero pro-
bata & restitutione impetrata Creditori pecuniam repetenti probatio
incumbit eam in utilitatem minoris versam esse l. 1. §. 2. C. si advers. Cre-
dit. Carpz. p. 2. const. 11. def. 44. Hart. Pist. lib. 1. q. 38. n. 32.

(d) Prodigum, qui nec tempus nec finem expensarum habet, sed
bona sua dilacerando & dissipando profundit l. 1. ff. de Curat. furioso vel
aliis dand. non Ethicè hic, sed juridicè consideramus, ad hunc scilicet
effectum ut nihil ipse in præjudicium sui agere & contrahere, nec cum
eo contrahi possit. Quod ut fiat, Cognitionem Magistratus, qui mo-
res & facultates probè perpendat ut hunc vel illum prodigum decla-
ret & bonorum administratione interdicit, necessariam esse judica-
mus l. 1. l. 6. l. 10. ff. de Cur. furios. l. 18. ff. qui test. fac. poss. Bach. ad Tr. de pact.
th. §. lit. d. Gomez. 2. Var. resol. c. 14. n. 31. Hillig. ad Donell lib. 12. c. 22. lit. f. Di-
minutione bonorum interdicta, quoad alienationem & bonorum
profusionem furioso cujus nulla voluntas est, comparatur l. 40. ff. R. J.

THESIS VII.

Filiusfamilias qua talis pecuniam mutuo dando nihil agit, (a) accipiendo vero naturaliter (b) & civiliter obligatur, (c) sed Scto Macedoniano, (d) cui renunciare non potest, (e) defenditur.

(a) Pecunia ut verè mutua sit, dominium ejus in alium dans transferre debet, quod filiofam. denegatum, cum pater istius rei vel sit dominus, vel in ista re usumfructum habeat *l. fin §. ipsum 5. vers. filius C. de bonis que lib. Hillig. ad Donel. lib. 12. c. 23. lit. C. Gædd. de Contr. stipul. c. 7. n. 48.* ideoque pater pecuniæ exstantis vindicationem *l. si quis 3 §. 2 ff. ad Sct. Maced.* consumptæ condictionem habet, si quærat obligatio *l. ii. §. fin. ff. b. t.* secus si dissolvatur, tunc pecunia consumpta non condicitur *per l. si filiusfam. 14. l. non omnis in fin ff. b. t. Borch. de reb. cred. c. 3. n. 64 seqq.* dixi quâ talis, nam si sub qualitate patrisfam. consideretur *l. 2. ff. ad Sct. Maced.* Mutuum ex peculio suo castrensi vel quasi castrensi rectè dabit *l. 1. §. fin. cum l. seq. ff. ad Sct. Maced.* quia de his & cum patre litigat. *l. lis nulla 4. ff. de judic.* sibi enim cum bona Castrensia acquirat non patri, inter patrem & filium injustum respectu horum oriri potest, atq; ita judicium, quod est justum atq; injusti adjudicatio, actionem atq; obligationem civilem præsupponens. *Vacon à Vacum 1. declar. 9. n. 4.*

(b) Quia æquitas naturalis exposcit, ut is qui accepit quod est alterius, ejus legis vinculo quæ jubet ut suum cuiq; tribuamus sit obstrictus: proinde cum hæc obligatio suæ virtuti & naturalitati relinquatur, nec à jure civili infirmetur, si sui juris factus solvat solutum non repetit, filios etenim lex exonerare noluit, sed pœnam Creditoribus adjicere voluit, ideoq; hi quod dederunt non petunt, nec illi quod solverunt repetunt *l. 9. §. 4. 5. cum l. seq. ff. ad Sct. Maced. l. si pœna 19 ff. Cond. indeb. Conn. lib. 7. Comm. 2. n. 8. 10. vid. Bach ad Wes. de Cond. indeb. n. 4.*

(c) Filiusfamilias cum ex omnibus causis velut paterfamilias obligatur *l. 39. ff. de O & A. l. 57. ff. de judic.* etiam pecuniam mutuam accipiendo ipso jure tenetur *l. 18. ff. ad Sct. Mac.* sed actio, Exceptione Scti Maced. opposita, non efficaciter dirigitur *l. 6. C. ad Maced.* quæ cum perpetuo
filium-

*de q. et
 facti obli-
 gatio, nec
 p. resp. hoc
 q. quia
 hac ipso
 tempore
 t. Scti M.
 dicitur. hac
 p. resp.*

Allumfamil. tucatur l. 40. ff. condic. indeb. l. 9. §. 4 ff. b. t. perinde est ac si
Creditori nulla actio, petitio nulla daretur l. nihil interest 112. ff. de R. J.
l. non videtur ff. eod. Wofenb. in part. ad Sct. Mac. n. 9. ibiq; Bach. Specialiter
verò pecuniam dari Senatus prohibuit, quòd illa libidinum fomes &
luxuriæ instrumentum censeatur, periculo profusionis in aliis vino
oleo &c. cessante l. 3. §. 3. l. 7. §. 3. ff. b. t. ad Sct. Maced. nisi fraus quaesita
fuerit Scto, ut fructibus distractis uteretur pecunia, tunc æque repeti-
tioni Sctum Maced. impedimento erit d. l. 7. §. 3. & l. 3. §. 3. ff. b. t.

(d) Hujus Scti ferendi suasorem Vespasianum fuisse restatur
Sueton. in Vespas. c. 11. licet ante hunc Claudius Imperator lege lata savi-
tiam Creditorum quoq; coercuerit, ne in mortem Parentum pecunias
filiisfamil. fœnori darent, ut refert Tacit. 11. Ann. c. 13. ita autem dicitur
à fœnatore improbo Macedonè l. 1. ff. ad Sct. Mac. qui ut majoribus
usuris pecuniam suam occuparet, & filiorumfam. foveret nequitiam
pecunias eis credidit incertis nominibus i. e. non expressa causè cur
ipsis crederet, tantum ut ab eo mutuas accepisse faterentur, & in ratio-
nes suas referrent, hæc enim adjecta, condicere quod perdituro & scori-
tis daturo credidisset, prohiberet l. si quis 8. ff. pro Empt. Conn. 7. Comm. 2.
n. 4. hoc casu, cum filijf. ære alieno obruti in quodvis flagitium ac mor-
tis etiam paternæ cogitationem impellerentur, Sctum hoc in favorem
parentum l. 1. ff. b. t. & odium fœnatorum l. 9. §. 4. eod. l. 40. ff. cond. indeb.
latum est, eoq; cautum, ut ejus pecuniæ mutuz nomine, quæ filiosf. in
sacris paternis constituto credita est, mutuanti ut & successoribus ejus
l. 7. §. 6. ff. b. t. denegetur actio, tam adversus patrem, quam filiumfam.
etiam post mortem parentis, vel si alio modo sui juris factus sit §. illud
proprie pen. Inst. quod cum eo qui in al. pot l. 1. §. 2 l. 7. §. 10. ff. b. t. cum Exce-
ptio peremptoria sit ac perpetua l. 40. ff. de Cond. ind. data non quia nunc
est filiusfam. sed quia fuit cum daretur illi pecunia, ideoq; si quis filiosf.
promiserit se pecuniam daturum, deinde Emancipato dedit, cessat
Scti Exceptio, quæ ut filiosf. credatur exigit; contra, si promiserit ei
qui sui juris, deinde arrogato dederit, locus est Scto l. 3 §. fin. cum ll. seqq.
l. 7. §. 4. ff. b. t. Donell. 12. Comm. c. 25 Zanger. de Except. part. 3. c. 12. n. 11. Quod
verum etiam si filius consul vel cujusvis dignitatis erat, Sctum tamen de
jure veteri non impediabatur l. 1. in fi. ff. b. t. Hodie vero filius, quem à pa-
tria potestate dignitas liberat, cum amplius filiusf. non sit, sed paterf.
Nov. 81. hoc Scto quo tantum filiisf. prospiciebatur, minimè gaude-

bit. *Bach. ad Treutl. disp. b. tb. 7. lit. e. & ad Wes. de SCt. Maced. n. 5. Carpz. part. 2. Const. 10. def. 17.*

(e) Hoc SCto, cum maxime Parentum securitati prospectum, foeneratorum verò improbitatem coercitum voluerit Senatus, manifestum est, privato filijf. pacto juri publico & juri patrifam. quæsito nihil derogari *l. si unus 27. §. pacta 38. ff. de pact.* multo minus silentio & dissimulatione; hinc si filiusf. conventus Exceptione hac non opposita condemnatus fuerit, tantum abest ut noceat ei sententia, ut in executione judicati illam opponere possit. *l. n. ff. ad SCt. Maced.* Quod etiam de jure civili verum esse putamus, licet renunciatio hæc juramento vallata fuerit: Cum enim hic actus ex mera juris civilis dispositione bonis moribus contrarius, & ansam peccandi præbere præsumatur *l. i. in pr. ff. ad SCt. Maced.* etiam illo jure per juramentum naturam actus cui apponitur imitans confirmari non potest *arg. l. ult. C. de non num. pec. Dd. in l. non dubium C. de ll. Lessius lib. 2. de just. & jur. c. 17. dub. 7. n. 55. seq.* Cæterum de jure Canonico, ubi omne juramentum quod non vergit in æternæ salutis dispendium servandum est & vim obligationis habet, *et cum contingat X. de jurejur. c. licet mulieres eod. in 6.* actus hic, qui ex natura sua vel qualitate objecti nullam turpitudinem habet, juramento muniri potest *arg. c. quamvis de pact. in 6.* maxime cum Lex Civilis in poenam & odium Creditoris non ab obligatione ipsa sed tantum ab actione judiciali debitorem liberet, cui vel sola solutione renunciare potest *l. 9. §. 4. ff. b. t. l. 19. & 40. ff. de Condiçt. indeb.* Unde *Fach. 2. cont. c. 62. & Covarr. ad d. c. quamvis pactum de pact. in 6. part. 2. §. 3. n. 6.* existimant, non facile dandam esse à juramento absolutionem, ad hunc effectum ut possit filiusfam. opponere Exceptionem SCti Maced, quod corruptio morum & insidiæ parentum vitæ ex accidenti sint, quæ mutationem nec per se neq; necessario sequantur, nisi conduceret Reip quieti, ob plurima mala quæ ex his mutuis in illa contingere solent.

THESIS VIII.

Celsat autem hujus SCti mens in pluribus causis, ex persona vel Creditoris, (a) vel patris in cujus potestate filius constitutus est, (b) vel ipsius filijfam. (c) ductis,

(a) Si

(a) Si non mala sed bona fide filiofam. crediderit, putans eum esse sui juris, utpote quia publice paterfam. plerisq; videbatur, & patris. muneribus fungebatur *l. 3. ff. ad SCt. Maced. l. 2. C. eod. ubi Salicet. n. 1. & 2.* item si filiusfam. se patremfam. simulaverit, eamq; conditionem Creditori ignorantia nec inquirere valenti persuaserit *l. 1. C. ad SCt. Mac. l. 19. ff. eod.* proinde si duo filijfamil. rei debendi sint, sufficit ut is paterf. habeatur, ad quem pecunia pervenit *l. 7. §. 8. ff. b. t.* quo casu principaliter cum eo contraxisse videtur, neq; ab altero correo, qui tum instar fidejussoris tenetur, Exceptione submoveri potest *l. 7. in pr. ff. b. t. Donell. 12. Comm. c. 26.* Quod si verò pecunia ad eum quem sciverit filiumf. esse pervenit, ab eo & ab altero qui fidejussoris loco habetur, repellitur *Salicet. ad d. l. 7. §. 8.* Quod si duo Creditores fuerint, quorum alteruter scivit in potestate patris filium esse, utriq; noccebit, non ob scientiam alterius *arg. l. 7. §. 3. ff. de liber. caus. l. fin. ff. quib. ad lib. procl. non lic. sed propter obligationis conjunctionem, liberatus ab uno reo credendi liberatur ab altero l. 2. C. de duob. reis stip. l. 3. in fin. & pass. ff. eod. l. 7. §. proinde 7. ff. ad SCt. Maced.*

(b) Pater si semel fuerit credendæ filiof. pecuniæ author, frustra postea Senatus auxilium implorat *l. 2. l. 4. C. h. t. l. deniq; 3. §. 4. v. si igitur ff. de Minor.* licet postea ignorante Creditore mandatum revocaverit *l. 12. ff. b. t.* sed tenetur parens actione quod jussu eorum nomine quæ filius fecit sumpsitvè, nec in quos usus versa sit pecunia disquiri necesse est *l. 5. C. h. t. arg. §. 1. Inst. quod cum eo qui in al. pet.* Item locus non est SCto, si contractum filij ratum habuerit *l. fin. C. b.* quo casu & fidejussores filijf. efficaciter tenentur, *Salicet. ad d. l. fin. n. 3. Perez in Exp. C. ad b. t. n. 8.* fit autem ratihabitio non tantum verbis, sed & facto, si inceperit debitum solvere *l. 7. §. pen. ff. b. t. aut silentio, si præsens sciverit & non contradixerit. l. 12. in pr. ff. b. t. arg. l. 3. & 4. ff. de noxal. act. aut absens per literas certioratus continuo contrariæ voluntatis testationem non interposuerit l. si filiusf. 16. ff. ad SCt. Mac. Donell. 12. Com. 27. Zang. part. 3. c. 12. n. 30. seqq.* Cessat quoq; hujus SCti beneficium, si in rem patris versa fuerit pecunia *l. 7. §. 12. ff. b. t. l. 2. C. eod.* quod intelligitur, si liberationem acquisiverit patri ipsius debitum solvendo *d. l. 7. §. 14. aut pecuniam illam mutuam pro sorore in dotem dederit l. 17. ff. b. t.* Item si filiusf. voluntate Patris absens mutuam pecuniam studiorum causa ad necessarios usus accipiat, quantum probabilis
modus

modus permittit, & patris pietas subministrare debuisset, petitionem ejus pecuniæ S^Cti authoritas non impedit *l. 7. §. 13 ff. ad S^Ct. Maced. l. 5. C. eod.* Si autem invito patre abfuerit, & Creditor hoc sciverit, saltem usq; ad quantitatem quam domi impensurus erat pater, mutuata pecuniam repetet, *arg. l. 3. §. proinde 3. ff. de in rem vers. Zang. d. l. n. 63.* nisi insuper Creditori scienti specialiter mutuare pater prohibuerit, tunc tota S^Cti potestas intervenit *arg. l. fin. C. de neg. gest.* Sin autem ignoraverit, quod in dubio præsumitur *l. verius ff. de prob. hoc S^Cti Exceptio- ne non repellitur, maximè si in bonos usus converterit filius. Salicet. ad d. l. 7. §. 13. ff. & l. 5. C. b. t. n. 6.*

(c) Si Miles, qui non censetur in aliud acceptum expendere, quam causas castrenses, non enim liber ei luxus & convictus urbanus, nec ex veteri disciplina castris nisi comœatu impetrato, ne reliquæ copiæ infirmarentur, ipsi abesse licebat *l. fin. §. 1. C. ad S^Ct. Maced.* si castrense peculium habeat, tenetur usq; ad quantitatem istius peculij, cum in hoc vice patrumfam. fungatur *l. 1. in fin. cum l. seq. si sui juris factus debitum agnoverit, vel totum solvendo tunc omninò quiescit S^Crum, vel pro parte, quo casu, pro soluta parte S^Cti beneficio excluditur l. 7. §. 16. l. 9. §. fin. ff. ad S^Ct. Maced. Bacb. ad Treutl. disp. b. tb 8. lit. a. & b. Conn. 7. Com. 2 n. 8. 9. vel pignora ejus debiti nomine dando, tunc usq; ad pignoris quantitatem Exceptio ei denegatur *l. 9. ff. b. t. vel novando l. 2. C. b. t.* Item S^Cto non juvatur, si debitor esset ex alia justa causa puta venditionis, locationis, &c. & pecunia debita conversa sit in Mutuum; cum subsit vera primordialis causa, cujus origo magis, quam subrogata actionis titulus prævalere debet *l. 3. C. b. t. l. 3. §. 1. & 3. ff. eod. contra, si pecunia ab initio mutuo data sit, & filius, pecuniam hanc Creditori suo solvendam constituat, nihilominus S^Cti Exceptio obstabit, cum beneficium ex priori actione competens etiam in posteriori vigere debeat d. l. 3. C. b. l. 33. ff. de donat. l. 69. ff. de fidejuss. Zanger. d. p. 3. c. 12. n. 16. seq. Gomez 2. Variar. resol. 6. n. 2.**

THESIS IX.

Præses Provinciæ etsi mutuum dare prohibeatur, (a) mutuam tamen pecuniam sumere ipsi non est interdictum. (b)

(a) *l. 33 ff. de Reb. Cred. l. 3. C. si cert. per.* Quod non solum in annuo, verum etiam in perpetuo Magistratu obtinuisse putamus, ut ab omnis generis concussionibus, rapinis, ac avaritiæ sordibus quæ obtentu mutui regi possunt, arcerentur; cum hujus legis ratio non à perpetuitate, sed à præsumpta fraudis & terroris, quo omnia temerare solent. *l. 7. C. de jur. fisc. impressione, dependeat Salicet. ad d. l. 33 n. 1. Fach. 2. Contr. c. 78.* Ideoq; & aliorum Contractuum, excepta victus & necessitatis causa, cum subditis ineundorum copia ipsis denegata erat. *l. un. §. 2. C. de contract. jud. sub pœna amissionis rei, & æstimationis insuper aut fisco. l. 46. §. 2. ff. de jure fisc. aut Venditori l. si per impressionem. C. de his quæ vi met. caus. gest. pro qualitate delicti applicandæ l. licet ff. de cont. Empt.* Et hanc prohibitionis rationem Cicero quoque in *Verr. 6. reddis*: Quæ fuit causa, inquit, cur tam diligenter nos in provinciis ab Emptione removerent? Hæc iudices; quod putabant ereptionem esse non Emptionem, cum Venditori suo arbitrato vendere non liceret; Merces enim ab eo qui jubere potest vim necessitatis affert inquit Tacit. 14. Ann. c. 14. Idem in Præsidibus provinciarum patriotis obtinere putamus, quamvis iisdem, ex causa & favore singulari quo externos usquequaque anteibant, cum provincialibus suis matrimonium contrahere permittebatur. *l. eos ff. de Rit. N. quod externis licitum haud erat l. un. C. si rector provin. l. un. C. si quacumq; præd. pot. l. 63 ff. R. N.* In officialibus verò Præsidis, qui non tanta pollebant potestate, nec soli Reipub. curæ vacabant, cum cesset impressionis & metus ratio, libera mercandi fœnerandiq; licentia utebantur. *l. 34. ff. de R. C. imprimis quod decedente Præside in provincia manebant, & à successore vel etiam decessore coerceri poterant l. nec magistratib. 32. ff. de in iur. Bach. ad Tr. disp. h. th. 4. lit. b.*

(b) Præsidibus verò Mutuum sumere *d. l. 34. §. 1.* concedit, cum hoc inopiæ subsidium, quo soli egestate laborantes nituntur, ipsis auferre haud æquum videbatur. Quod tamen verum si Præsides considerentur qua tales, cæterum si ut iudices *per l. 1. ff. de jud.* ab iis quorum iudices sunt, ne sub mutui specie tribunalia turpissimo mercimonij genere, velut ad licitantium arbitria prostituantur & corumpantur, mutuum sumere Exilij pœna coercebatur. *l. quisquis 16. C. si cert. per. ubi Salicet. & Dd.* Hodie verò Principes pro arbitrio cum subditis suis negotiari & contrahere, adeoq; mutuum dare & accipere

cipere posse testatur Experientia, maximè, cum in contractibus, quos
justitia commutativa æqualitatem rei commensurans dirigit, Prin-
ceps ut privatus consideretur, & jure communi utatur quod propter
consensum quemlibet obligatum reddit *l. 1. in pr. ff. de pact. c. 1. X. de pro-
bat. Dd. in l. digna vox C. de LL. Gail. 2. Obs. 55. n. 7. Daniel Otto de jur. publ.
c. 8. Arnif. de jur. Majest. c. 3 n. 12.*

THESIS X.

Civitas mutui datione obligatur (a) si
pecuniam in rem ejus versam Creditor pro-
bet, (b) alioquin administratores mutuum
accipientes tenentur. (c)

(a) Si civitas ipsa, vel hi qui pro diversitate Reipubl. Aristocra-
tica, Democratica vel mixta civitatem repræsentant, communicato
consilio & unanimi consensu pecuniam vel aliam rem fungibilem
mutuo acceperint, aut Syndicum ad accipiendum nominatim con-
stituerint, tum Civitas ex hoc contractu, sive pecunia in rem ipsius
versa sit sive non sit, sine ulla Creditoris probatione *arg. c. pen. X. de fi-
dejuss. Fach. 2. Cont. 75. Coler. de process. Ex. part. 2 c. 3. n. 366. seqq.* efficaci-
ter obligatur *l. si is qui bona ff. de pignor. pacta siquidem eorum qui
præsunt corporibus & collegiis, prosunt & nocent ipsi collegio l. item
magistri 14. ff. de pact. c. qui facit 72. de R. 7. in 6. cum omnes intelligen-
tur scivisse & scire, item fecisse & facere, quod sciunt & faciunt ij qui-
bus summa Reip. cura commissa est l. 14. ff. ad Municip. l. 15. §. 1. ff. de dol.
mal. Carpz. part. 2. Const. 6. d. 18. n. 12. seq. Hartm. Pist. lib. 1. qu. 37. n. 15. Jason.
ad l. civitas 27. n. 12.* Non tamen quilibet singulariter, sed in univer-
sum tantum tenetur *l. sicut. 7. §. 1. ff. Quod cujusq. Univers. nomine.* Unde
executio regulariter non in bona singulorum, sed in bona Universi-
tatis fieri debet, id est ex ærario communi l. 2. quod cujus. univ. vel si nul-
la sit ex collecta communiter instituta solutio facienda est Coler. de
process. part. 2. c. 3. n. 371. & 383. cum non subsistant obligationes, qui-
bus bona singulorum, pro debito Reip. hypothecæ nexu innodantur,
vel repressalium & arrestationum periculis exponuntur *l. nullam pos-
sionem 4. C. de execut. & exact. lib. 12. l. un. C. ut null. ex vic. an. lib. 11. Nov.*

52. c. 1. arg. c. non debet, c. quod omnes tangit de R. J. in 6. Gail. de Arrest. c. 9.
n. 7. seqq. & de pign. obs. 2. n. 2. Berlich. 1. Concl. 76. n. 2. 3. Jason. ad d. l. 27. n. 10.
nisi cives semetiplos singulatim & in solidum obligaverint, tunc n. ex
obligationis forma tenebuntur arg. l. 3. §. 1. ff. de duob. reis. l. 2. §. 3. C. eod.
l. 1. in pr. ff. de Mag. conven. Carpz. d. l. def. 24. seqq. & part. 1. const. 30.
def. 12. seq.

(b) Quod si verò soli Consules, Syndici, Senatores, quibus Executio
Civici tantum demandata est, maximè si per vices adeant admini-
strationem & decedant, irrequisito Civitatis aut Tribunorum plebis
consensu pecuniam mutuo accipiant, civitatem non obligant, nisi il-
lam pecuniam civitatis nomine datam in rem ejus converterint, ex-
emplo Tutorum & Curatorum qui pupillum sua administratione non
obligant, nisi in ipsius commodum illa cesserit l. si in rem 3. C. quand. ex
fact. Tut. l. 7. §. 3. ff. pro Empt. tot. tit. 4. §. C. de Adm. Tut. cujus privilegio
civitas gaudet l. 3. C. de Jur. Reip. l. 4. C. ex quib. caus. maj. in integ. tum
enim naturali ratione suadente ex accepta re ad restitutionem tene-
tur l. jure nature ff. de R. J. l. 32. ff. de R. C. Dd. omnes in d. l. civitas ff. b. e.
Carpz. p. 2. c. 6. def. 19. Hartm. Pist. d. l. n. 24.

(c) Creditor pecuniam mutuam, quam civitas accepisse ne-
gat, aliter recuperare non potest, quam si in rem ejus versam esse
probet l. un. C. de solut. & liber. lib. 11. Nov. 120. c. 6. in fin. & inde Auth. Hoc
jus porrectum C. de SS. Ecclesiis. à quo probationis onere Creditorem
nec Instrumentum pecuniam in rem civitatis versam esse dicens, rele-
vat d. l. un. C. de solut. & liber. deb. civ. Qui enim contrahit cum persona
minus habili gnarus esse debet ejus conditionis & sollicitus de versio-
ne in rem l. 19. ff. R. J. l. 17. ff. ad SCt. Vell. Molin. de usur. n. 281 Hart. Pist. d. l.
n. 30. seq. Carpz. d. l. def. 19. n. 9. Probatio autem versionis in rem & uti-
litatem civitatis, cum credatur difficillima, quippe quæ facti est alie-
ni, atque adeò cujus ignorantia causa habetur probabilis, non usq;
adeò necessaria & ocularis probatio requiritur, sed conjectura veri-
similes etiam sufficiunt arg. l. 5 §. 6. ff. de re mil. c. licet ex quadam X. de te-
stib. Gail. 2. Obs. 149. n. 9. quarum aliquot recenset Menoch. lib. 3. pra-
sumpt. 55 per tot. quæ tamen ita comparatæ sunt, ut judicis arbitrio re-
linquendum sit, num per illas probabiliter demonstratum sit, pecu-
niam mutuo acceptam civitati emolumento fuisse per l. 3. §. 2. ff. de
testib. Idem Menoch. Arb. Jud. qu. cas. 432. n. 35. Potest etiam Creditor

cui probationis onus incumbit, Judicis officium implorare, ut Administratores huius assistant & versionis probationes suggerant *arg. l. si parentes 20. § 21. C. de Evict.* aut libros rationum exhibeant & ostendant quo mutuam pervenerit *arg. l. 38. ff. de Evict. Pist. d. l. n. 42. ex Bart. ad l. 27. n. 10* Ceterum si pecuniam à se numeratam in usum civitatis versam probet Creditor, tenebitur civitas, licet usus amplius non duret, vel antequam vertetur pecunia in causam civitati utilem accepta, casu fortuito perierit, cum initio in rem utilem acceptam fuisse sufficiat *l. sed an ultro 10. §. 1. ff. de negot. gest. l. 47. §. 1. ff. solut. Menoch. A. J. Q. cas. 432. n. 40. seq.*

(a) Si nudis Administratoribus pecunia credita sit, nec versio in civitatis utilitatem, aut legitimam totius ordinis congregationem, consensisse probari queat, ipsi Senatores vel Administratores etiam deposito officio *arg. l. prior. 3. § 2. ff. de administr. rer. ad civit.* licet ex illo contractu se obligari nolle protestati fuerint *Jason. ad d. l. civitas ff. h. t. n. 16.* tenentur *per d. l. 27. ibi alioquin ipsi soli qui contraxerunt, non civitas tenebuntur;* ne Creditor si neminem habeat obligatum, manifestam rei suæ jacturam contra æquitatem subeat, & Administratoribus pecuniam non in civitatis sed in suos usus convertentibus fraus opituletur *cont. l. si § me 32. ff. R. C. d. Nov. 120. c. 3. in fin. Carp2. d. l. def. 21. Pist. d. q. 37. n. 66.* Quo casu, cum pecunia non horum contemplatione, sed civitatis nomine principaliter mutuata sit, non actione mutui, quod ultra intentionem & consensum contrahentium extendi non potest *l. non omnis 19. ff. de R. C.* sed conditione causa data causa non sequuta conveniendi sunt, data enim ut in usus Reip. converteretur, quo non facto, quod opposita à civitate exceptione non versionis constare incipit, merito tanquam cessante causa propter quam data fuerat, administratoribus potest condici *arg. l. si procuratori 14. ff. de cond. caus. dat. Bach. ad Trentl. disp. b. tb. 5. lit. e. Gail. d. o. 9 de Arrest. n. 5.*

THESIS XI.

Res quæ mutuo datur & accipitur fungibilis sit necesse est, (a) pondere, numero & mensura constans. (b)

(a) Cum

(a) Cum de Substantia naturaq; mutui sit, ut reddatur idem genus in eadem bonitate l. 2. l. 3. ff. de Reb. cred. requiritur ut res mutuo danda, pondere numero & mensura constet, quæ ipsius rei dandæ, ut mutuo apta dicatur, Substantialia esse docet Vacon à Vacun. 3. de clar. jur. 46. n. 2 seqq. nam hæc sola functionem recipit, & alterius vicem subintrat, ut una tantum præstet quantum altera, non modo ipsa substantia ac qualitate sed etiam usu, quod fit per solutionem in genere potius quam specie, i. e. per alterius rei quam quæ mutuo accepta est, bonitate tamen & natura paris præstationem l. 2. § mutui datio. ff. Reb. Cred. vid. ib. 2. lit. e. Wesenb. in parat. b. l. n. 11. Subt. dissert. 13. apb. g. 10.

hæc res re
sunt restitu
t. 17. lit. b

(b) Quod dicitur mutuum in iis consistere quæ sunt ponderis numeri vel mensuræ, sic intelligimus, quæ sunt ponderis & numeri, vel mensuræ & numeri, nam res nisi numero & pondere, vel mensura & numero sint æquales, non belle altera alterius munere fungetur & mutui vicem supplebit, multo minus si solus adsit numerus, nulla enim res non ad numerum dari possunt, non tamen mutuationem subeunt, si ponderis vel mensuræ non sint participes, ut isto modo æquari inter se, & ad æqualitatem reduci queant; Numerus itaque rerum mutuationibus adeo inservit, ut sine eo fieri non possint, nec cum eo solo; nisi rei quantitas quasi determinetur numero, vid. Conn. 7. Comm. 1. n. 5. Quocirca corpora licet numerari possint, si pondus vel mensuram respuant, mutuo tamen dari nequeunt, ut equus, bos, liber &c. quia ibi res rei per omnia non respondet, adeoq; aliud pro alio solveretur d. l. 2. §. mutui datio ff. b. In panibus vero piscibus, carnibus ad certum pondus datis, mutuum consistere potest, si ejusdem ponderis & bonitatis restituantur. Unde C. Hircius cum vendere nollet, cænis triumphalibus Cæsaris Dictatoris sex millia Murænarum mutuo appendisse legitur apud Plinium lib. 9. Hist. Anton. Perez. C. fecerit pet. n. 19. Mozz. de Contr. tit. de reb. que mut. poss. n. 4. seqq.

THESIS XII.

Modus dandi mutuum est vel communis vel singularis. Communis est, cum do-

C 3

minus

minus propriam pecuniam (a) suo nomine
datam accipientis facit. (b)

(a) Essentiam mutui, ut scilicet ex meo fiat tuum l. 2. §. appellata ff. R. C. alienæ rei datio non absolvit, cum nemo videatur dare aut amittere rem, quæ propria non fuit l. non videntur 83. ff. de R. J. nec alter capere quod alij restituere necesse habet l. 51. ff. R. J. sed propriæ, cum rem propriam dominus mutuatario dat l. 2. §. in mutui datione 4. ff. b. eamque mutuatarius ea intentione accipit, ut obligetur l. 3. §. 1. ff. O. & A. nisi enim ex utraq; parte affectus contrahentium concurrat, perducia ad effectum, quem intendit datio non potest l. in omnib. 55. ff. O. & A. nec sola numeratio obligat, sed quoties id ipsum agitur ut obligetur l. non omnis 19. ff. b. t. sic è diverso, debitorem sola promissio, se se pecuniam à Creditore mutuo accepturum non obligat, sed necesse est, ut præter promissionem vel consensum, actualis rei traditio interveniat sup. tb. 2. lit. b. quæ antequam fiat, in potestate habet, ne accipiendo Creditori futuro se obstringat l. qui pecuniam 30. ff. de Reb. Cred. cum is qui se accepturum quid promittit, sua non Creditoris causa hoc faciat, cui ut renunciaret jura permittunt l. 41. ff. de Minor. l. pen. C. de pact. ad interesse tamen Creditori tenetur, si ipsius interfuerit, pecuniam quam in usum debitoris servat, mutuam dedisse arg. l. qui Romæ 122. ff. V. O. l. si pecuniam 5. ff. t. de Cond. caus. dat. caus. non sec. Matth. ad d. l. 30. ff. b. t. Wesenb. in par. b. n. 12. Et hinc Jason. ex natura Correlativorum arguit ad d. l. 30. n. 9. nec Creditorem cogi posse, ut pecuniam debitori promissam numeret, nisi debitoris interfit, quo casu aut pecuniam promissam ipsi numerare, aut interesse præstare tenebitur per l. si pœnam 68. ff. de V. O.

(b) Creditor re mutuo data dominium confestim à se abdicat, illudq; in accipientem transfert l. 2. §. appellata ff. b. t. ita ut nihil juris in ea retineat, neq; in mercibus ex pecunia mutuo data emptis, mutuans cæteris Creditoribus præferri, vel illas pro securitate mutui retinere potest, sed in concursu Creditorum communi jure uti debet l. eum qui C. de O. & A. Gail. 2. Obs 12. in pr. Jason. ad l. Creditor 25. ff. b. t. n. 5. quod si tamen nominatim & specialiter ad comparandas tales merces pecuniam mutuo dederit, privilegio gaudet & cæteris Creditoribus personali actione agentibus præfertur l. qui in 26. l. quod quis

quis ff. de privileg. Credit. Jason. ad d. l. 25. n. 2. § 5. hypothecam tamen non aliter habet, quam si eam expressè in re emptam acquisiverit. l. quamvis 17. C. de pign. l. licet 7. C. qui pot. in pign. vel ad refectionem aut conservationem ædificiorum pecuniam nominatim crediderit. d. l. Creditor 25. ff. h. t. l. 1. ff. de cess. bon. l. 1. ff. in quib. caus. pign. tac. Carpz. part. 1. Const. 28. 28. def. 105. seq. Berlich. p. 1. Concl. 65. n. 132. seq. § 142. Bach. ad Tr. vol. 2. de benef. quib. cred. th. 7. lit. e. Mutuatarius verò cum generis aut quantitatis sit debitor, & ita rei mutuatae dominus, liberam de illa disponendi facultatem habet *l. 21. C. mandat. l. 2. §. appellata ff. R. C. nec casus fortuitus, aut rei interitus debito illum exuit. l. incendium 11. C. si cert. pet. l. pignus 9. C. de pign. act. nisi Creditoris culpa intercesserit, qui si rem debitam ritè sibi oblatam recipere sine justa causa recusaverit, propter Creditoris moram si res interea perierit, exceptionis ope liberatur debitor. l. qui decem 72 ff. de solut. vid. th. pen.*

THESIS XIII.

Singularis dandi modus est, ubi quidem verè proficiscitur pecunia, sed quæ verè non est dantis (a), vel licet verè dantis sit, non tamen dantis nomine datur. (b)

Si mutuans debitorem suum pecuniam mutuataro roganti dare jufferit, pecunia quæ intervenit, non mutuantis sed debitoris propria est, nec à mutuante, sed à debitore ut debiti nexu exoneretur, proficiscitur *l. singularia 15. ff. de reb. cred. ideoq; strictè mutuum contractum esse dici haut potest l. 2. § 3. & 4. ff. de Reb. cred. singulari tamen juris æquitate receptum est, ut pecunia mutua fiat, quasi jus pecuniam primum à debitore ad mutuantem, tum ab illo ad mutuatarium pervenisse fingat, quod brevi manu fieri dicitur *l. licet 43. §. 1. ff. jure dot. l. 3. § pen. de donat. int. vir & ux* cum celeritate conjungendorum actuum unus actus occultetur, ideoque pecuniæ receptio æquè ac traditio, quæ à mutuante fieri debuit pro facta habetur, nihil enim interest, an fiat de meo tuum vel de mihi debito tuum mediante voluntate domini *arg. l. si fundus §. 1. ff. de pign. l. singularia 15. ff. h. t. ita**

Colonia

Coloniz in tbes. nostris Wesenb. th. 4. disp. b. Clarissimus Titius & Praeceptor meus Johannes Daalen, cuius summis in me beneficiis grati animi memoria praestatur ac debetur perpetua. Requiritur autem ut non solum mandet Creditor numerare pecuniam sed insuper ut debitor se numeraturum promittat, quippe si nihil promitteretur, simplex censeretur mandatum quod Creditor revocare potest l. hoc 19. §. si qui 3 ff. de donat. l. 26 si cum 82 ff. de solut. ceterum si debitor soluturum promisit mutuuario, Creditor ne solvat, eo quod res non sit integra, amplius revocare nequit l. utrum 27. ff. const. pecun. l. 3. C. de Novat. aut si ipsius debitoris contemplatione mandatum principaliter interpositum fuerit l. de pact. Jason. ad l. 1. n. 30. 33 ff. h. s. Debitor vero pecuniam mutuuario daturum promittens, si non solverit, mutuarium non ad pecuniam reddendam teneri, sed cedendo Creditori actionem, liberari opinamur l. quod debetur 51. ff. de pecul. arg. l. Sime & Titium ff. R. C. Fach. 2. Contr. 71. Secus si debitorem consentientem & promittentem l. 1. C. de Novat. Creditori suo praesenti & acceptanti l. 26. §. abesse 2. ff. mandat. arg. l. 25. C. de pact. l. 15. C. de pign. delegaverit; tunc licet delegatus bonis suis decoctis non solverit, Creditor contra debitorem veterem experiri non potest, cum delegatio sit solutio l. 8. §. interdum 3. ff. ad SCt. Vellej. & aequè ac realis solutio obligationem extinguat l. 37 §. sed si 4. ff. de oper. libert. l. delegare 11. ff. de Novat. Fach. d. l. Gail. 2. Obs. 30. n. 7. Carpz. p. 3. c. 28. def. 23. nisi dolo delegatum, quem sciebat facilè decocturum & bonis lapsurum substituerit l. quod si 8. l. si legatarius 23. ff. de dol. mal. l. 22. §. si mulier 2. ff. solut. Matr. Jason. ad d. l. singularia. n. 34. seqq. & n. 40. Dixi praesenti & acceptanti; Quippe cum non solum Creditor sed delegatus quoq; consentire, & stipulanti verbis promittere debeat l. 1. C. de Novat. & del. quod inter absentes per epistolam fieri nequit l. 1. ff. de V. O. l. 3. C. de inutil. stip. sequitur, etiamsi absens acceptet literas cambij seu tractam factam à debitore alterius pro solvenda quantitate Creditori in diem, non propterea liberari primum debitorem, si effectus non sequatur, vel si ante diem acceptans fiat non solvendo, maxime cum de jure Mercatorum Campsuarius utrumq; tam scribentem quam acceptantem literas obligatum habeat, quoad solutio expediatur l. si literarum C. de solut. Undè si solutis Campsori pecuniis, literas acceperit Campsuarius alibi expediendas, & Campsor interim foro cedit, ob solam acceptationem

nem

nem cambij de debito luendo, si solvere abnuat, compellari potest acceptans. *arg. l. 16. ff. ad Sct. Maced. l. 9. ff. de neg. gest. vid. Dn. D. Schaffshausen disp. inaug. de cambiis sub patrocinio Magnifici Dn. Praesidis habitam th. 18.*

(b) Dominus ubi suos nummos alterius nomine etiam ignorantis & absentis, ut ipsius mutuo dederit, non sibi, sed cujus nomine dedit, obligationem acquirit, & pecunia quam dominus credidit, sua voluntate illius facta censetur, ut accipiens illi soli, quasi ab illo pecuniam accepisset mutuam, obligatus sit *l. 9. §. si nummos ff. de Reb. Cred. cum propter consensum domini tota res ejus fiat, cujus nomine facta est l. nisi voluntate 25. ff. de acq. rer. dom. l. quod meo 18. ff. de acq. vel amitt. poss. Et licet regulariter per liberam personam juri nostro non subjectam vel bona fide servientem, obligatio acquiri non possit §. ex his itaq; §. Inst. per quas. pers. nob. acqu. §. alteri Inst. de inutil. stip. l. si ita stipulatus 126. §. Chryfogonus ff. V. O. cum obligationes ita comparatae sint; ut ex contrahentis tantum persona originem trahant & in ea radicentur *l. quaecumq; 11. ff. O. & A. actio semel quaesita inseparabiliter ipsi, quasi ossibus affixa inhaeret, nec personam ipsius egredi ulterius potest Bach, Tr. de Action. disp. 4. th. 2. & 3. Hillig. ad Donell. lib. 12. c. 16. Mutuum tamen d. §. Chryfogonus vers. plane ex parte excipitur, quod pecuniae numeratio actus naturalis sit, per quem quisvis volens alteri obligationem quaerit *l. ea qua 53. ff. de acq. rer. dom. l. si per ignorantiam 6. C. de condict. indeb. l. 2. C. per quas pers. nob. acqu. Bach, ad Tr. vol. 2. disp. 27. de V. O. th. 2. lit. 2. Jason. ad l. 9. §. si nummos n. 2. Quod si tamen de contractu hoc certior factus, nomen seu Mutuum reprobaverit, conveniri poterit à pecuniae domino actione negotiorum gestorum, ut sibi mandet, aut cedat conditionem certi, atque ita mandatis actionibus, dominus qui pecuniam dedit contra accipientem ex persona cedentis conditionem certi directam instituet *Dd. in l. stipendia 9. C. de procurat. l. fin. C. quando si fiscus vel priv. Cessante vero mandato adversus mutuatarium actione utili & quidem suo nomine d. l. fin. C. quando si fiscus vel priv. l. 1. & 2. C. de O. & A. ubi Gryph. n. 20. seq. ex constitutione Divi Pij experietur l. 4. C. si cert. pet. l. 1. §. etsi forte 13. ff. de Tut. & rat. distr. l. 16. ff. de pass. Bac h. in tract. de Action. disp. 4. th. 3. & ad Wesenb. de procur. n. 3. Peroz. in Expo §. C. si cert. pet. n. 3. Salices. add. l. 4. C. si cert. pet. n. 2.****

THESIS XIV.

Est & hic dandi modus singularis, cum non proficiscitur pecunia sed retinetur, (a) item cum res non fungibilis intervenit. (b)

(a) Fictio brevis manus contingit vel in tribus personis, de qua in th. præc. Vel in duabus, cum prior obligatio in Mutui causam transformatur. Si quis itaque pecuniam ex mandati causa debitam crediti nomine retineat *l. singularia 15. ff. de Reb. Cred.* vel commodata aut deposita Domini permissu utatur *l. certi condictio 9. §. fin. ff. b. t. mutuum nascitur*: Etenim creditur soluta vel restituta pecunia Domino, mox ex mutui causa ipsi reddita. Et quia ex alia causa pecunia apud commodatarium vel depositarium esse incipit, veram nanciscitur possessionem, quam deponens ante vel commodans retinuit *l. rei commodata 8. ff. Commod. l. licet 17. §. 1. ff. de pos. l. 3. §. sed si is 20. ff. de acquir. vel amitt. poss.* nec ulterius deponenti, sed sibi possidet nec quasi à deponente sed quasi à mutuante causam habet; quapropter eo ipso momento, quo rei depositæ usum à deponente impetravit, dominium ejus ad depositarium transfertur, priori illa naturali detentione, qua rem ex depositi causa tenere cepit ad mutui causam accommodata *l. si rem 62. ff. de Eviction.* ut animo tantum possidere necesse habeat *d. l. certi. 9. §. fin. ff. de Reb. Cred.* nihil enim interest, utrum pecunia de novo cuiquam detur, an quæ apud eum erat pro data habeatur *l. 1. §. si jusserim 21. ff. de acq. vel amitt. poss.* Et hoc est quod dicitur, nudam domini voluntatem ad transfereendum dominium sufficere *l. qua ratione 9. §. interdum 5. ff. de acq. rer. dom. §. interdum 44. ubi Bach. Inst. de rer. divis. Conn. 7. Comm. 1. n. 8.* Quod si vero Deponens motu proprio, uti si volet, depositario permittat, credita non est pecunia antequam mota fuerit, quoniam debitum iri non est certum, sed conditio hæc *Si volet*, mutui obligationem tamdiu suspendit, donec depositarius pecuniam moverit, atque hoc ipso se pecunia ista uti velle declaraverit *l. quod si ab initio 19. ff. de Reb. Credit.*

(b) Species vel corpus licet mutuo non inserviat, ut th. n. dictum, volente tamen domino si quis id vendiderit, & præcium eo nomi-
ne ab

ne ab Emptore acceperit, pecunia mutua facta esse intelligitur, quasi
precium ex venditione redactum Domino datum, & ipsi rursus re-
stitutum fuerit *l. rogasti 11. ff. de reb. cred. l. si pro mutua 8. C. si cert.
per.* Sin vero species data vendita non fuerit, aut vendita qui-
dem, sed pecuniam inde ab Emptore necdum acceperit, pecunia
nondum accepta mutui contractum non constituet *l. rogasti 19. ff. de
praf. verb.* Quod si species illa vel corpus casu perierit antequam
venderetur, accipientis periculo illud periisse Ulpianus iudicat, cum
non simpliciter rem acceperit, ut venderet, sed eo fine ut rei vendi-
tæ pecuniæ ex mutui causa uteretur, ipse impedimentum attulisse
videtur, quo minus inchoata mutuatio ipsius tantum causa facta
compleretur, nisi ante tradens rem illam venalem quoque habue-
rit *d. l. rogasti 11. ff. Reb. Cred. Matth. ad d. l. u. ff. b. Molin. de Usur. n. 229.*
Unde sequitur, debitorem si vendiderit speciem vel corpus, non pos-
se invito Creditori speciem restituere sed præcisè ad restitutionem
Quantitatis pecuniæ teneri, cum enim non liberetur perempta il-
la specie, non speciei debitor esse intelligitur sed quantitatis, quam
ex re distracta debitorem Creditori solvisse, qui denuo illam debi-
tori renumeraverit, lex fingit *per l. singularia 15. ff. b. t.*

THESIS XV.

Uterq; dandi modus sit vel pure, (a) vel
ad certum tempus, (b) vel sub conditio-
ne. (c).

(a) Obligationi cum dies non adjicitur, sed pure contrahitur,
& celsit & venit dies *l. cedere diem 213. ff. V. S.* ut ex tali obligatione
confestim peti possit, & licet adjecta sit vox *hodie*, tamen eo ipso
die protinus agi potest, quod hic dies non differendæ actionis cau-
sa inferatur, sed quo statim peti posse ostendatur *l. liber homo 118. §. 1.
l. cum qui §. 1. ff. V. O. l. 14. ff. de R. I.* Laxamentum tamen & dila-
tionem debitori pro expedienda solutione interdum æquitas ipsa
Creditorum cum sacco venientem repellens *l. quod dicimus 105. ff. de
solut.* interdum contractus natura, cui tacitè dies & tempus inest,
indulget; Pecunia enim licet pure credita fuerit, eo tamen animo
datur accipiturque, ut aliquandiu re credita frui, & accepto usui ad-

dicere liceat: adjuvari quippe non decipi beneficio oportet l. 17. §. sicut 3. ff. commod. quod fieret si extemplo debitor Creditori pecuniam restituere cogeret, & creditum hoc deposito potius simile, notissimos mutui terminos egrederetur. *Weseub. in Par. de reb. cred. n. 13. Molin. tr. d. comm. §. Usur. n. 82.* Quia vero ignoratur tempus destinati usus, ut utrique consulatur iudicis arbitrio committendum erit, qui pro modo qualitatis personarum & quantitatis pecuniarum restitutionis tempus determinet *arg. l. in fraudem 45. §. 10. ff. de jur. fisc. Jason ad l. si penam 68. ff. V. O. n. 7. Menoch. arb. jud. qu. cas. 22. in fin. §. 27. Conas. 2. Miscell. 6. n. 9.*

(b) ubi Contrahentes ipsi tempus vel diem obligationi adjiciunt, quo pecunia mutuo data solvi debet, cessit quidem dies i. e. obligatio statim nata est, sed nondum venit, ut Creditori agenti ante diem obstat exceptio, & sic petitio differatur quoad dies venerit *d. l. cedere diem ff. V. S.* Nam actionem ipsam quoad habitum seu actum primum natam esse, tempus vero adjectum tantum impedire seu suspendere actum secundum i. e. actionis exercitium iudicamus; posita enim obligatione tanquam causa habili & proxima, actionem ut effectum poni necesse est. Proinde quod peti posse ante diem negatur §. omnis 2. Inst. V. O. l. certi conditio 9. in pr. ff. de Reb. Cred. de effectu exactionis & condemnationis accipiendum, quod cum emphasi in l. 44. §. 1. ff. O. & A. ante diem exigi non posse dicitur.

Quod si tamen debitor in diem de profusione bonorum vel fuga post contractum debitum suspectus fiat, etiam ante diem cogi potest ut Creditori vel datis fidejussoribus, aut pignoribus de solvendo caveat *l. quasitum 14. ff. de pignor. l. in omnibus 41 ff. de judic. l. si Creditores ff. de privil. credit. l. quod si in diem ff. de pet. hered. executione interim suspensa, donec dies venerit l. in lege 40 ff. ad l. Aquil. Jason. ad l. vinum ff. si cert. pet. n. 3. Berlich. p. 1. Conc. 74. n. 25. Petrus Pechius de jure sistend. c. 4. n. 7.* Dixi post contractum, nam si tempore ipsius contractus suspicionis causa emanaverit, & minus solvendo debitorem cognoverit Creditor, talem cautionem vel satisfactionem exigere nequit, cum videatur personam debitoris sub hac qualitate approbasse, in suspicionem quæ tunc erat, se fundare nequit, sed potius facilitati suæ hoc imputatum ferat *arg. l. si is 3. §. fin. ff. ut in poss. legat.*

legat. l. qui bona 13. §. 6. de damni. inf. l. mulier 5. §. 1. C. de sponsal. Gomez. 2. Var. resol. 11. n. 57. Job. Bapt. Caccialup. de debit. suspect. & fugit. qu. 6. n. 2. & 3. Guil. 2. obs. 43. n. 5. Licet vero quod in diem debetur, ante diem exigere non possit, solvi tamen ante diem etiam invito creditori posse, Venulejus J. C. tus iudicat in l. continuus 137. §. 2. l. 38. §. inter 16. ff. V. O. l. quod certa 70. ff. de solut. l. intra. 7. ff. de re jud. cum totus hic contractus, ut & dici adjectio Mutuatarii causa introdu- cta sit l. 41. §. 1. ff. V. O. l. 17. ff. R. J. renunciare ei poterit praevertendo diem solutione l. quod quis 50. ff. O. & A. l. pen. C. de pact. nisi Creditoris gratia praestationi faciendae dies dictus sit l. cum qui 15. ff. de ann. legat. l. si ita 43. §. 2. ff. de leg. 2. Bach. ad Tr. de mod. toll. obl. tb. 2. lit. i. Zanger. de Except. p. 3. c. 1. n. 218. Arum. de mora c. 7. n. 9.

(c) Pecunia sub conditione utiliter quidem datur, sed condi- tio mutuo adjecta pendentem facit obligationem, & dominii trans- lationem tam diu suspendit dum extiterit, cum dominium, sine cuius translatione mutuum non contrahitur l. 2. §. appellata ff. b. t. in accipientem ante transferri non possit, quam uterque & dans & accipiens in translationem istam consenserit l. in omnib. 55. ff. O. & A. nec sola numeratio eum qui accepit obligat, sed quoties id ipsum agitur ut obligetur l. 19. ff. b. t. Quocirca ex huiusmodi mutuo certi conditione experiri quis ante non potest, quam conditio annexa eventum suum sortita sit d. l. sedere diem 213. ff. V. S. l. 8. & 9. ff. de Reb. Credit. Idem fere juris si pecunia pure alicui debita, jussu ipsius tertio postmodum sub conditione promissa fuerit, pendente condi- tionis causa pecunia peti non potest: quippe cum incertum sit, an ex ea obligatione, in qua sub contraria conditione creditori puro pe- cunia tum videtur promissa, deberi possit, ante tempus peteretur l. pecuniam 36. ff. de Reb. Cred. nisi creditor conditionalis, ut agenti sol- vatur consenserit, quo casu cum contingere non possit, ut tertio ul- terius debeat, etiam invitus debitor dilationem quaesitam ex pen- dente conditione forsan praetexens, propter obligationem purifica- tam conveniri potest argum. l. 41. ff. de Minor. l. cum qui ff. de ann. legat. Jason. ad d. l. 36. ff. b. t. v. 5. Quod si vero in totum conditio defecerit, posterior stipulatio perinde habetur ac si non intervenisset, priori obligatione, ex qua creditor agere potest, salva manente d. l. pecu- niam ff. b. t.

THESIS XVI.

Obligatio ex mutui datione nata tum debitum, cui solvendo mutuatarius obligatus est, tum actionem ipsam, qua ejusmodi debitum persequimur, respicit.

THESIS XVII.

Debitum illud est rei creditæ ejusdem quantitatis (a) & qualitatis (b) non quidem in specie (c) sed in genere (d) restitutio.

(a) Omnium contractuum qui re ineuntur hæc natura est, ut ultra datæ rei interventum vires suas non exerant, quod re contrahi obligatio non possit, nisi quatenus res data *l. si tibi 17. ff. de pactis, l. cum ultra 9. C. de non numer. pecun.* cum enim interventus rei sit causa ortæ obligationis, effectus seu causatum non majus vel potentius erit sua causa. Quare si quis decem mutuo dederit, hac lege, ut undecim reddantur, ultra decem tamen non nascitur obligatio, nec amplius quam decem condici possunt *l. rogasti 11. §. 1. ff. R. C.* neque nummus ille sortem excedens ut Usura peti potest, quod hæc in contractibus stricti juris ex pacto absque stipulationis vinculo non debeatur *l. quamvis 3. C. de Usur.* Sed an saltem titulo donationis, quæ hodie nudo consensu perfici potest *l. si quis 35. §. pen. C. de donat.* nummus qui superest peti possit? Resp. cum partes de donando non egerint, contractus ille de quo tantum actum propter individuitatem suam non potest quasi discerpi in duos, ut pars ex mutuo pars ex donatione peti aut præstari debeat *l. si ego 18. ff. b. t. l. 25. ff. de donat. Bach. ad Tr. disp. b. th. 2. lit. a. Perez. i. Expos. C. si cert. pet. n. 18.* Contra si infra sortem, & per partes Creditori solvere annitur debito se non exsolvit Mutuatarius, nec eandem quantitatem quæ ab extremo numero speciem recipit *c. cui de non sacerdotali de præbend. in 6. Ant. Fab. de var. dob. sol. c. 7. n. 29.* restituit, nam licet natura & re ipsa quantitas dividua sit, & partium præstationem recipiat, Intellectu tamen seu jure individuis assimilatur, ut particularis solutio, quæ non mi-

nima habere solet incommoda *l. plane 3. ff. famil. ercis. invito credito-
ri obtrudi non possit l. obsignatione 9. C. de solut. l. tutor. 41. §. Lucius
ff. de Usur. Bäch. ad Tr. vol. 2. disp. 29. lb. 3. lit. b. Arum. de mom c. 7. n. 8.
Zanger de Except. part. 3 c. 2. nisi convenerint, ut per partes solutio fieri
possit d. l. tutor. §. Lucius ff. de Usur. aut Creditor volens partem obla-
tam acceptaverit l. 9. §. qui decem ff. de solut. vel hæredes solvant, qui
pro sua parte liberati remanent l. i. C. b. t. sic cert. pet. l. pro hæreditariis 2.
C. de hæred. action. l. 85. §. 1. ff. V. O. Gomez. 2. var. ref. 10. n. 3.*

(b) Non sufficit reddi eandem quantitatem, sed reddenda quoque res ejusdem qualitatis & bonitatis licet non caverimus ut æq; bonum nobis reddatur. Cum Qualitas hæc ipsi naturæ contractus ex definitione juris inhæreat, & id quod agitur pro cauto habeatur *l. 3. ff. de Reb. Cred.* Unde pro vino veteri novum, quod omnium calculo ejusdem bonitatis non est, reddi non potest, propriè enim res dicitur non reddi, quæ deterior redditur *l. 3. §. si reddita. ff. commod.* Vinum autem vetus pro novo restitui posse dubio caret, quod enim bono, melius est ipsum quoq; bonum est *l. 75. §. 2. ff. V. O.* & quod plus est tanti quoque est *l. 9. ff. de in litem jur.* nisi Creditori exinde futuri temporis periculum immineat, utpote si ætatem ulterius non ferret, ipsius autem interesset habere vinum diu duraturum *Treutl. disp. b. tb. 11. lit. b.* Dixi, vinum novum pro veteri solvi non posse, intellige, nisi pactioe convenerint, ut debitor multum pro veteri solvens liberetur: nam cum bonitas illa non ad substantiam sed ad naturam mutui pertineat, salvo manente mutuo, pacto id effici potest, argumento Evictionis, quæ similiter Emptionis & Venditionis naturale est, & ex natura contractus venit licet de ea nihil cautum *l. quod si nolit 31. §. 20. ff. de adil. edict. ne à Venditore tamen præstetur, conveniri potest l. pacta 72. ff. cont. empt. l. cum ea 68. de Evict.* Quæ vero substantiam concernunt pacto mutari non possunt, v. c. ne res ejusdem generis reddatur, quia ipsa Essentia & forma, quæ dat esse contractui, destrueretur, qua destructa contractum quoque extinguere necesse est. *Sutbolt. disert. 13. apb. 20. Mozz. tit. de accident. mutui col. 5. Coras. 3. Miscell. c. 10.*

(c) Res eadem numero quæ mutuo data quoad contractus constitutionem & contrahentium intensionem restitui non potest, quia conventio hæc faceret, ut Mutuum vel in commodatum vel depo-

depositum, vel aliam contractus speciem transfret *l. 2. in pr. ff. R.C.* Caterum ex postfacto & ex accidenti, si Mutuatarius rem quam in usum suum mutuatus fuerat, mutato deinde consilio, vel cum ea non indigeret eandem numero restituat, mutuum nihilominus erit contractum, cum accidentia substantiam contractus, in quo initium non eventus spectatur *l. 12. ff. ad SCT. Maced. l. 1. §. 30. ff. deposit.* Invertere nequeant: Et cum idem genus sit in obligatione mutui, ex quo mutuum datum est, in potestate debitoris erit quam speciem ex eodem genere velit solvere, si itaque acceptam restituit vel maxime rem in eodem genere, eademque bonitate solvit, modo id fiat re integra & sine Creditoris injuria. Si enim species deterior facta sit, ut quia moneta illa edicto Principis imminuta vel abolita, non liberatur solvens, de qua in th. 19. seqq.

(d) In genere res restitui debet propter identicam Qualitatem & functionem, quam cum re mutuata inire debet, nam si alterius generis solvatur, ejusmodi solutio haut subsistit, utpote contraria substantiæ mutui, quod aliud pro alio invito Creditori solvi respuit, *l. 2. §. 1. ff. Reb. Cred. l. eum. 6. C. de solut.* unde oleum pro vino, vel pro his pecunia seu æstimatio non cogitur recipere Creditor *l. 75. §. fin. ff. V. O.* Quia hæ res suam functionem tantum recipiunt in suo genere non in diverso, & aliud est res ipsa, aliud æstimatio illius *l. si alii 42. §. 1. ff. de Vsufr. l. plane 34. §. 1. de leg. 1.* Dixi invito: nam volenti & consentienti quæcunque res in solutum dari potest *l. 17. §. l. pen. C. de solut. l. 9. C. de rescind. vend.* Interdum necessitas nolentem Creditorem, si sibi satisfieri velit ad recipiendum aliud pro alio invitat: veluti si res debita non existet, aut præstari à debitore nequeat, hujus generis defectum vel ipsius æstimatio vel res alia diversi generis facile supplebit *l. 71. §. 3. ff. de leg. 1. l. 14. §. fin. de legat. 3. l. vinum 22. ff. Reb. Cred. Nov. 4. c. 3.*

THESIS XVIII.

Nummus quoque v. c. aureus simpliciter mutuo datus, in eodem genere, quantitate & qualitate restituendus venit.

*scilicet ad hanc, & Magistratus hoc vel illo impoſito, quia publicitas ſi eſt ſtatuta, tunc po-
 Ad perficiendam nummorum ſubſtantiam, (ut res ab ovo re-
 peratur) non ſolius formæ extrinſecæ & valoris impoſititiij, ſed in-
 trinſecæ & naturalis quoq; bonitatis, publico omnium gentium con-
 ſenſu impoſita, rationem habendam eſſe opinamur, quæ extrinſecam
 vel invitam intra fines ſuos coercet, ut pro qualitate illius hæc vel
 crefcat vel decreſcat, & rerum pretia commenſurentur l. 1. ff. de contr.
 Empt. l. 1. §. 2. C. de veter. numm. poteſt lib. 1. c. quanto X. de jurejur.
 Reichs Abſch. de Anno 1551. §. Erſtlich alle Gulden §. ſo haben wir vns/
 verſ. alſo daß in ſolcher Summa Gulden vnd Creutzern ein Marc Sil-
 bers jezt gemeltes Gewichtes gefunden werde. R. A. de Anno 1559. &
 1566, ubi Imperatorum Edicta Monetalia non certam tantum for-
 mam, ſed materiam quoq; & pondus juſtum conſtituunt. Cum
 enim numiſma inventum ſit, ut conveniens haberetur medium ju-
 ſtitia commutativa, & rerum venalium non modo apud patriæ in-
 digenas, ſed & alienigenas æquivalens eſſet precium d. l. 1. ff. de cont.
 Empt. Arist. §. Ethic. c. 5. §. 1. pol. c. 6. aliasq; res omnes æſtimaret l. ſi ita 42.
 ff. de fidejuſ. ex precioſo ut conficiatur metallo & juſto pondere con-
 ſtet, accedente inſuper publica forma, neceſſe eſt; ita ut in benè con-
 ſtituta Republ. inter valorem & materiam juſta debeat eſſe propor-
 tio, & materia tanti æſtimetur, quantum alias valeret publico cha-
 ractere non perculla, ut loquitur Covar. de vet. num. collat. c. 7. n. 5.
 Unde appoſitè Thom. de Aquin. lib. 2. de Regim. Princip. c. 13. ſeq. cum
 quavis alia meſſura nummum comparat, quem falſificare non mi-
 noris cenſet eſſe perfidia, quam ſigillo vel ponderi quid detrahere.
 Itaque pecunia qua talis, cum non niſi mutuo materia valorisq; con-
 curſu conſtet, non minus ſub ratione materia & bonitatis intrinſecæ,
 quam ratione valoris impoſititiij in obligationem deducta continebi-
 tur Andr. Kobl Exerc. 18. n. 6. ut proinde ſtricto jure eam quantita-
 tem nummiq; ſpeciem, quæ in obligatione eſt, non aliam ejusq; æſti-
 mationem debitor præſtare teneatur; cum in contractu mutui quod
 rei certæ datione perficitur l. 1. §. 2. ff. de O. & A. l. 2. §. 1. ff. de Reb. cred.
 id imprimis quod in obligatione deductum eſt, non quod ab extra
 venit, ut eſt æſtimatio, reſtituendum ſit; cujus reſtitutionis legem
 præſcribit l. 2. ff. de Reb. Cred. l. 16. C. de ſolut. ne ſcil. aliud pro alio in-
 vito Creditori obtrudatur, quod fieret ſi aureis creditis æſtimatio eo-*

l. 1. ff. de contr. Empt. l. 1. §. 2. C. de veter. numm. poteſt lib. 1. c. quanto X. de jurejur. Reichs Abſch. de Anno 1551. §. Erſtlich alle Gulden §. ſo haben wir vns/ verſ. alſo daß in ſolcher Summa Gulden vnd Creutzern ein Marc Sil- bers jezt gemeltes Gewichtes gefunden werde. R. A. de Anno 1559. & 1566, ubi Imperatorum Edicta Monetalia non certam tantum for- mam, ſed materiam quoq; & pondus juſtum conſtituunt. Cum enim numiſma inventum ſit, ut conveniens haberetur medium ju- ſtitia commutativa, & rerum venalium non modo apud patriæ in- digenas, ſed & alienigenas æquivalens eſſet precium d. l. 1. ff. de cont. Empt. Arist. §. Ethic. c. 5. §. 1. pol. c. 6. aliasq; res omnes æſtimaret l. ſi ita 42. ff. de fidejuſ. ex precioſo ut conficiatur metallo & juſto pondere con- ſtet, accedente inſuper publica forma, neceſſe eſt; ita ut in benè con- ſtituta Republ. inter valorem & materiam juſta debeat eſſe propor- tio, & materia tanti æſtimetur, quantum alias valeret publico cha- ractere non perculla, ut loquitur Covar. de vet. num. collat. c. 7. n. 5. Unde appoſitè Thom. de Aquin. lib. 2. de Regim. Princip. c. 13. ſeq. cum quavis alia meſſura nummum comparat, quem falſificare non mi- noris cenſet eſſe perfidia, quam ſigillo vel ponderi quid detrahere. Itaque pecunia qua talis, cum non niſi mutuo materia valorisq; con- curſu conſtet, non minus ſub ratione materia & bonitatis intrinſecæ, quam ratione valoris impoſititiij in obligationem deducta continebi- tur Andr. Kobl Exerc. 18. n. 6. ut proinde ſtricto jure eam quantita- tem nummiq; ſpeciem, quæ in obligatione eſt, non aliam ejusq; æſti- mationem debitor præſtare teneatur; cum in contractu mutui quod rei certæ datione perficitur l. 1. §. 2. ff. de O. & A. l. 2. §. 1. ff. de Reb. cred. id imprimis quod in obligatione deductum eſt, non quod ab extra venit, ut eſt æſtimatio, reſtituendum ſit; cujus reſtitutionis legem præſcribit l. 2. ff. de Reb. Cred. l. 16. C. de ſolut. ne ſcil. aliud pro alio in- vito Creditori obtrudatur, quod fieret ſi aureis creditis æſtimatio eo-

rum substitueretur, aliud enim est res ipsa, aliud rei aestimatio *l. si alij* 42. §. 1. ff. de usufr. l. plane 34. §. 1. de leg. 1. *Æmil. Ferret. in tit. C. de sentent. qua pro eo quod inter. n. 7.* Nec imputari quicquam potest Creditori, quod id ipsum in stipulationem specialiter non deduxerit, cum ex ipsius contractus natura appareat id actum, ut ejusdem generis nummus in eadem bonitate reddatur, qua datum; quod autem tacite actum intelligitur, id pro cauto habendum *l. cum quid 3. ff. de Reb. Cred. Anton. Fab. de variis deb. sol. c. 1. Coler. de process. Exec. p. 1. c. 10. n. 7.*

Ceterum ne Creditor in eadem specie præfractè exigens acerbus & onerosus audiat tanquam summo jure utens *contr. l. 25. ff. de pign. act. l. si bene 33. ff. de usur. ex mera civilitate illius*, vel compendio præsentis quantiscunq; solutionis, metuq; ne debitor postea frustretur, *fatente ipso Molino contraria sententia facile antesignans quest. 92. n. 708.* consuetudine receptum videmus, ut quod in aureis debetur, si aliud nihil dictum sit, in alia solvi possit materia. Quæ tamen civilitas & benignitas, si damnum Creditori importet, in ejusdem vel alterius præjudicium converti neutiquam convenit *l. Creditorem 99. ff. de solut. ubi Dd. Coler. d. l. n. 8. Zang. de Except. p. 3. c. 1. n. 160.* Unde in Recces. Imper. de Anno 1559. §. die jetztgemelten *vers. doch was vnter cautum est, quod ultra 25. florenos Creditores si interesse vel damni probationem declinent, in solutionem summæ alicujus nobilis de minuta pecunia accipere non cogantur, reliqua verò omnia etiam si specialiter ea de re conventum nihil sit, in grossiore & accepta solvi debeant, ne pro beneficio maleficium, & pro interesse damnum rependatur, quod per se impium & iniquum esset arg. l. 25. §. consuluit ff. de pet. her.* Et hujus damni vel potius ejusdem probationis evitandæ causa, Creditores cautionem monetariam & inde enascentia pericula sæpius edocti, cautius mercari, & pactionibus de certa numerorum specie solvenda in quosvis eventus sibi prospicere probè didicerunt, quæ cavendi ratio cum naturæ mutui congrua subsistit facile, Constitutione Imperatoris Ferdinandi I. de Anno 1559. §. die jetztgemelten/ in super confirmata, ubi dicitur. *Was auff Gold verschrieben ist/ dergleichen was hinfort pacifert oder angedinger wird/ das soll mit Gold vnd nicht mit ander Münze gezahlet werden.*

Aureorum debitorum bonitas intrinseca (a) si mutata fuerit tempus contractus, (b) si extrinseca tempus solutionis (c) spectandum est. D

(a) Ad hujus perplexæ questionis enodationem Dd. communiter inter mutationem bonitatis intrinsecæ & extrinsecæ distinguunt; Intrinsecam nummorum bonitatem vocant, quæ in ipsa monetæ materia, i. e. metalli ut auri & argenti puritate & justo pondere versatur in Behalt vnd Gewicht/Schrot vnd Korn / ita dicta, quia intra rem, ac in ipsa rei substantia consistit, ex qua moneta pretium atq; æstimationem sibi sumit, & dicitur qualitas l. 2. C. de ponderat. lib. 10. l. si vim 7. ff. de usufr. car. rer. Cujus mutatio fit, quando materia ejus vel preciosior vel vilior facta est, wann die Münz in dem Schrot vnd Korn wie sie gelieffert/nicht gelassen ist. Extrinsecam appellant quæ in valore & cursu monetæ in gang vnd gebe consistit, ita dicta, quod extrarem, puta in sola pecuniæ æstimatione contineatur, & dicitur quantitas l. 1. ff. de Cont. Empt. & mutatur, quando æstimatio crescit vel decrescit, non mutata nummorum materia, wann die Münz in dem Schrot vnd Korn wie sie gelieffert noch vorhanden/ immittels aber gültiger oder geringerschätziger worden ist.

(b) Nummi cujusq; genuini substantia cum non in sola incerta & subinde variante æstimatione, sed in justa symmetria bonitatis intrinsecæ cum extrinsecæ consistat, ut thes. prædictum; Sequitur, quæ bonitate & pondere aurei tempore contractus fuerint dati, ut eadem restituantur, cum ad hanc contrahentes respicere soleant, non ad illam quæ sit cum solvitur l. Rutilia polla 69. ff. de contr. Empt. l. 2. §. 1. ff. de hered. vel act. vend. l. si filius 78. ff. de V. O. itaq; si aureis quoad intrinsecam bonitatem sive materiam progressu temporis quidpiam decesserit, vel accesserit, non tamen id obesse vel prodesse poterit Creditori, quo minus ipsi aurei priores vel eorum æstimatio secundum bonitatem intrinsecam inita sit exsolvenda, ne si deteriores intrinsecè solvantur, minus accipiat Creditor, aut si meliores plus,

E 2

quod

Macad. l. 1. §. ff. mand. sed permanere q. fuit tempore contractus. cum ad hoc tempore accipiuntur sit, ut ex all. 11. hic sub. tit. b. 463 addenda l. 144. §. 1. d. 25 l. 34. it. R. 1. l. 76. hic contractus stricti juris d. 1. l. d. E. ultra id in quod partes conveniunt, q. t. n. rta nãm h. contr. licet, si acta in bon. extr. moneta temp. solutionis respicienda, ut in l. 17. ff. de part. ubi it. q. ultra id q. datum sit, in contr. reali non nascitur obligatio. Cuius t. c. in voce tacite videtur. Item quædam in iuris. Creditorem non ob. iuris. d. 1.

unus aureus cum 12. grossis duorum aureorum vicem non sine levi
Creditoris injuria suppleret *Bach. ad Treutl. disp. b. th. 12. lit. c. Faber de
varius num. sol. c. 5. per tot. Sutholt. dissert. 13. apb. 22. 23.* Quocirca licet
tempore solutionis quoad numerum plus vel minus, quam erat tem-
pore contractus propter auctam vel diminutam bonitatem extrinse-
cam solvere videatur debitor, in effectu tamen, cum valor extrinsecus
verè auctus non sit, plus non reddit, quia quanto fuerunt aucti aurei
in valore seu numero grossorum, tanto hi in materia & pondere de-
preciati sunt, ut valoris ille excessus in aureis propriè excessus non
sit, sed tantum deterioratae bonitatis intrinseca grossorum, cum au-
reis commensuratio *And. Kobl. Exerc. 19. n. 10, & 12. Ant. Faber de va-
rius num. sol. c. 6. in pr. & c. 1. in fin.* Et hinc vi consequentiæ, quæ nul-
la legis provisione coerceri potest, sequitur, cum mercium omnium,
æstimatio à nummi valore tanquam à regula legem accipiat *l. 1. ff. de
cont. empt. l. si ita 42 ff. de fidejuss. aucto vel diminuto valore rerum,
quoque precia augeri & diminui* *l. 2. C. de vet. num. potest,* ut proinde
debitor, qui nummos secundum valorem tempore mutui usibus suis
exposuit, tempore solutionis plus non reddat; Creditor verò si spe-
ctaretur tempus Contractus ob consequutum rerum omnium incre-
mentum, revera minus acciperet quam dedit, licet idem esset nume-
rus, cum æqualitas numeri quantitatis æqualitatem non inducat.
*Wesemb. in par. ff. h. t. n. 12. in fin. Bedenk. der Jurist. Facultet zu Wit-
tenb. über est. Münzfr. n. 32. seqq. Gail 2. Obs. 73. n. 9. Covar. de collat. vet.
num. c. 7. § un. n. 3. in pr. Zanger. de Except. p. 3. c. 1 n. 173.* Et hanc senten-
tiam juri & æquitati magis consentaneam esse testatur *Corbm. d. resb.
36. n. 110. seqq. & præjudiciis in Camera firmatam Kobl. Exerc. 19. n. 2.*

Quæ insuper obtinet, licet debitum non sit gratuitum, sed usura
pro eo solvantur: siquidem aucta æstimatione aureorum extrinse-
ca, lucrum quod sentire videtur Creditor, nullo modo ex sorte est,
sed ipsa fors est, ut inconveniens sit, propter usuras sorti non imputa-
tas obligationi non satisfacere, nec integram solvere sortem, præser-
tim cum certi juris, usuras ne quidem illicitas & sorti mixtas vitiare
sortem *l. usuras 20. ff. de usur.* ideoq; duplex illud onus quo Debitorem
gravari autumat *Treutlerus disp. b. th. 12. lit. c. vers. nota tamen,* vela-
menti loco merito habetur *vid. Bach. ad Tr. d. l. Fab. d. tr. c. 11. n. 18.*

Superveniens nummorum reprobatio debitorem ab obligationis nexu non liberat.

Cum solutio fieri debeat, ut creditori nihil quicquam absit, nec plus ac ei abest consequatur *l. in perpetuum 61. ff. de solut.* requiritur quoque, si antiqua moneta, quae fuit tempore contractus non reperiatur amplius tempore solutionis, vel in totum reprobata fuerit, quod solutio in alia usuali & expendibili moneta, secundum antiquae monetae rationem & bonitatem intrinsecam, quae fuit tempore contractus fieri debeat *c. cum canonicis X. de Censib. c. quanto X. de jurejur.* ne debitor qui probam monetam accepit, & obstrictus Creditori reddere pecuniam, quae eandem obtineat functionem in genere per solutionem *l. 2. §. 1. ff. R. C. & tantundem praestet l. 6. ff. d. t.* reprobam solvendo minus reddat, & cum alterius injuria locupletetur *contr. l. si me & Titium ff. Reb. Cred. Gail. 2. Observ. 73. n. 6. Coth. de resp. n. 3 2. 33. Myns. Cent. 4. obs. 1 n. 6. Berlieb. part. 2. concl. 35. n. 8.* Et licet materia manserit illibata, nihilominus quatenus est moneta per reprobationem perempta est, & obligationi non satisfacit *d. c. cum canonicis X. de Censib. l. Creditor 102. ff. de solut. l. eleganter 24. § qui reprobos ff. de pign. act.* Valore enim in totum exinanito, non amplius est ea materia, cujus publica & perpetua aestimatio difficultatibus permutationum aequalitate quantitatis subvenit *l. ff. contr. Empt.* quapropter nova pecunia, quae veteri surrogari & in locum ejus succedere dignoscitur, restitui debet *l. 71. §. 3. de leg. 1. cum surrogatum fictione juris surrogati naturam sapiat, & idem cum eo esse censetur argum. l. si donata 36. ff. de don. int. vir. & ux.* adeoque debitum non tam extinctum, quam vigore surrogationis conservatum & restauratum intelligitur *l. proponebatur 76. ff. de jact. Faber d. tr. c. 5. n. 36. Kobl Exer. 18. n. 31. Salyet. ad l. incendium n. C. § cert. pet. n. 5. Carpz. p. 2. def. 28. def. 3.* Idem juris obtinere vulgo existimant, si nummi crediti è commercio quidem non plane exierint, sed rarissimus eorum usus, ac non nisi magno & immenso sumptu comparari debeant *Carpz. d. l. def. 3. in fin. Cothm. d. vol. 1. cons. 36. n. 44. Molin. tract. de comm. & usur. qu. 92. n. 691.*

Ceterum

unus aureus cum 12. grossis duorum aureorum vicem non sine levi
Creditoris injuria suppleret *Bach. ad Treutl. disp. b. th. 12. lit. c. Faber de
variis num. sol. c. 5. per tot. Sutholt. dissert. 13. apb. 22. 23.* Quocirca licet
tempore solutionis quoad numerum plus vel minus, quam erat tem-
pore contractus propter auctam vel diminutam bonitatem extrinse-
cam solvere videatur debitor, in effectu tamen, cum valor extrinsecus
verè auctus non sit, plus non reddit, quia quanto fuerunt aucti aurei
in valore seu numero grossorum, tanto hi in materia & pondere de-
preciati sunt, ut valoris ille excessus in aureis propriè excessus non
sit, sed tantum deterioratae bonitatis intrinseca grossorum, cum au-
reis commensuratio *And. Köhl. Exerc. 19. n. 10, & 12. Ant. Faber de va-
riis num. sol. c. 6. in pr. & c. 1. in fin.* Et hinc vi consequentiae, quae nul-
la legis provisione coerceri potest, sequitur, cum mercium omnium
æstimatio à nummi valore tanquam à regula legem accipiat l. 1. ff. de
cont. empt. l. si ita 42 ff. de fidejuss. aucto vel diminuto valore rerum,
quoque precia augeri & diminui l. 2. C. de vet. num. potest, ut proinde
debitor, qui nummos secundum valorem tempore mutui usibus suis
exposuit, tempore solutionis plus non reddat; Creditor verò si spe-
ctaretur tempus Contractus ob consequutum rerum omnium incre-
mentum, revera minus acciperet quam dedit, licet idem esset nume-
rus, cum æqualitas numeri quantitatis æqualitatem non inducat.
*Wesemb. in par. ff. h. t. n. 12. in fin. Bedenc. der Jurist. Facultet zu Wite-
senb. über est. Münzfr. n. 32. seqq. Gail 2. Obs. 73. n. 9. Covar. de collat. vet.
num. c. 7. § un. n. 3. in pr. Zanger. de Except. p. 3. c. 1 n. 173.* Et hanc senten-
tiam juri & æquitati magis consentaneam esse testatur *Corbm. d. resb.
36. n. 110. seqq. & præjudiciis in Camera firmatam Köhl. Exerc. 19. n. 2.*

Quæ insuper obtinet, licet debitum non sit gratuitum, sed usura
pro eo solvantur: siquidem aucta æstimatione aureorum extrinse-
ca, lucrum quod sentire videretur Creditor, nullo modo ex sorte est,
sed ipsa fors est, ut inconveniens sit, propter usuras sorti non imputa-
tas obligationi non satisfacere, nec integram solvere sortem, præfer-
tim cum certi juris, usuras ne quidem illicitas & sorti mixtas vitiare
sortem *l. usuras 20. ff. de usur.* ideoq; duplex illud onus quo Debitorem
gravari autumat *Treutlerus disp. b. th. 12. lit. c. vers. nota tamen*, vela-
menti loco merito habetur *vid. Bach. ad Tr. d. l. Fab. d. tr. c. 11. n. 18.*

THESIS XX.

Superveniens nummorum reprobatio
debitorem ab obligationis nexu non liberat.

Cum solutio fieri debeat, ut creditori nihil quicquam absit, nec plus ac ei abest consequatur l. in perpetuum 61. ff. de solut. requiritur quoque, si antiqua moneta, quæ fuit tempore contractus non reperiatur amplius tempore solutionis, vel in totum reprobata fuerit, quod solutio in alia usuali & expendibili moneta, secundum antiquæ monetæ rationem & bonitatem intrinsecam, quæ fuit tempore contractus fieri debeat c. cum canonicis X. de Censib. c. quanto X. de jurejur. ne debitor qui probam monetam accepit, & obstrictus Creditori reddere pecuniam, quæ eandem obtineat functionem in genere per solutionem l. 2. §. 1. ff. R. C. & tantundem præstet l. 6. ff. d. t. reprobam solvendo minus reddat, & cum alterius injuria locupletetur contr. l. si me & Titium ff. Reb. Cred. Gail. 2. Observ. 77. n. 6. Coth. de resp. n. 32. 33. Myns. Cent. 4. obs. 1 n. 6. Berlieb. part. 2. concl. 35. n. 8. Et licet materia manserit illibata, nihilominus quatenus est moneta per reprobationem perempta est, & obligationi non satisfacit d. c. cum canonicis X. de Censib. l. Creditor 102. ff. de solut. l. eleganter 24. § qui reprobos ff. de pign. act. Valore enim in totum exinanito, non amplius est ea materia, cujus publica & perpetua æstimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis subvenit l. 1. ff. contr. Empt. quapropter nova pecunia, quæ veteri surrogari & in locum ejus succedere dignoscitur, restitui debet l. 71. §. 3. de leg. 1. cum surrogatum fictione juris surrogati naturam sapiat, & idem cum eo esse censetur argum. l. si donata 36. ff. de don. int. vir. & ux. adeoq; debitum non tam extinctum, quam vigore surrogationis conservatum & restauratum intelligitur l. proponebatur 76. ff. de judic. Faber d. 17. c. 5. n. 36. Kobl Exer. 18. n. 31. Salyet. ad l. incendium 11. C. si cert. pet. n. 5. Carpz. p. 2. def. 28. def. 3. Idem juris obtinere vulgo existimant, si nummi crediti è commercio quidem non plane exierint, sed rarissimus eorum usus, ac non nisi magno & immenso sumptu comparari debeant Carpz. d. l. def. 3. in fin. Cothm. d. vol. 1. conf. 36. n. 44. Molin. tract. de comm. & usur. qu. 92. n. 691.

Caterum

Cæterum si Debitor vel Creditor in mora fuerit, & mutatio contingerit, quid juris? Resp. Si bonitas intrinseca aucta vel diminuta fuerit, in qualitate sc: materiae vel in pondere, id Moratori non obesse, quo minus ea bonitas præstanda, quæ fuit tempore conventionis *l. Creditor 102. ff. de solut. Molin. tr. de Comm. & usur. n. 750.* Obligationem quippe si intueamur, ejusdem non majoris aut minoris bonitatis nummi in eadem deducti sunt, & ex ea debentur *l. cum quid 3. ff. de Reb. Cred. l. res in dotem 42. ff. de jur. dot.* ut proinde moræ vis tanta non sit, ut obligationis statum immutet, eam vel augendo vel minuendo, sed moratoris conditionem circa accessiones & æstimationem ejus quod debetur, deteriore tantum reddit *l. 3. §. fin. l. si sterilis § 3. ff. de Act. Empt. & obligationem principalem, quæ exstingueretur, perpetuat. l. si servum 91 §. sequitur ff. V. O. l. si quis 24. in fin. ff. Usur. Andr. Kobl Exerc. 18 n. 17.* Haec tamen moratori mora sua nocebit, ut si quod ex ea damnum passus sit alter, id ille reponat, *l. si heres 8. ff. de trit. vin. & ol. leg. l. 3. ff. de in lit. jur. aut si quid mutationis extrinseco valori supervenit, id ei damno sit; veluti si plurius nummi valere cæperint, præter præstationem eorum, ad quos etsi mora commissa non sit obligatus est, si aliunde inter sit ejus qui moram passus est, tenetur debitor* *Ant. Fab. de var. deb. sol. c. 10. n. 16.* sive minoris, tunc non nisi moratoris periculo decrescunt, ut liberari nequeat, nisi quod valori pristino deesse cognoscitur, suppleat; pristinus enim valor æstimationem præsentem superans, cum sit utilitas circa rem, quæ in æstimationem venit *d. l. si sterilis §. 2. ff. de act. Empt.* à moratore præstandus est, & dandum est hodiè quod jam olim dari oportuit, ut loquitur Jctus *d. l. ne frustratio ipsi profit l. hominem 37. ff. mand.* Non tamen obligationem principalem exinde auget mora, sed quod semel tempore moræ deberi cæpit, perpetuo ut debeatur effecit, non quidem vi obligationis, sed judicis duntaxat officio, qui illius, quod pristino valori tempore moræ existenti hodie deesse cognoverit, rationem habebit *arg. l. centum capua 8. ff. de eo quod cert. loc. l. quod ex Pamphila 73. ff. de leg. 2. Kobl. Exerc. 19. n. 35 Fab. d. c. 10. per tot.*

De Creditore in mora constituto non absimile judicium ferendum, qui si nummos ritè oblatos accipere recusaverit, post moram vero valor eorum extrinsecus creverit, cogendus

non erit debitor, ut totidem, aut presentem eorundem estimationem absque deductione solvat, sed officio iudicis ratio habenda augmenū ob Creditoris moram deducendi *argum. l. semel mori 26. ff. sol. matr. l. 72. de solut. l. debitor 7. ff. de usur. l. si per te 9. C. eod. vid. Kohl Exerc. 12. n. 2.* Sin decreverit, nummos creditos, aut eorum presentem estimationem præstando debitorem liberari dubio caret, cum etiam totidem nummos extrinseco valore diminutos citra moram hodie solvi necesse foret, quæ efficere nequit, ut aliquid ultra nummos obligatione contentos frustratori debeat.

THESIS XXI.

Mutuum licet natura sua gratuitum sit, nonnunquam tamen Usuræ ipsi debentur.

Usuras, quæ mutuo accedunt, nec simpliciter bonas, nec simpliciter & moraliter malas iudicamus, sed illas ex harum rerum genere, quas *μέτρα* Aristoteles seu mediæ naturæ vocat, quæ per se neque bonæ neque malæ sunt, sed ex accidenti pro conditione & qualitate utentium proximorumve opem nostram implorantium, censemus. *vid. Trent. disp. 3. vol. 2. ch. 1. Franzkium Ex 9. q. 4.* Qui cum diversimode se habeant mutuum quoque diversimode considerari oportet. Vel enim sunt proflus pauperes, ut ostiatim pabula sua quætere aut domi eleemosynis vivere cogantur, quorum inopiæ non venditione, locatione aut contractu innominato, si dederis aut feceris dabo, sed simplici mutuo per modum eleemosynæ etiam sine spe recuperandæ sortis, nisi quatenus pinguiorem fortunam adepti commode eam reddere potuerint, succurri convenit *Luc 6. vers. 34 seq.* Aut sunt indigentes, & domesticis difficultatibus ita pressi, ut pro tempore bonis suis frui non possint, restituendæ tamen sorti pares sunt, hos gratuita mutuacione ad necessariam vitæ sustentationem, si vocatio illorum elevationem operarum commode non patitur, sublevari S. Scriptura præcipit *Levit. 25. vers. si arumatus 35. Exod. 22. vers. 25.* ita tamen ut sortem ipsam, ad quam oblegati sunt rursus exsolvant. Ab his ergo si quis ob solum hoc mutuacionis officium supra sortem quid exigit, non verum officium, nec veram mutuum

dandi rationem, sed lucrum & foenus illicitum exerceat, quod omnes leges omniaque jura damnant & prohibent, dum sc. proximo fraudi est ipsumque prægravat *c. quia 3. cum seq. c. consuluit 10. & tot. tit. X. de Usur. & alib. Reichs Absch. de Ann. 1500. & 1548. tit von Bucherlichen contract. l. improbum C. ex quib. caus. inf irrog. consule D. Mart. Chemnitium in loc. Theol p. 2. c. 6. fol. mihi 176. D. Meisnerum part. 3. Philos. Sobr. c. 6. q. 1. Theologos pietate ac doctrina juxta venerabiles, Eotbm. vol. 2. resp. jur. 52. n. 33. seqq. Molin. tr. de Usur. n. 73. 86. & 90.*

Cæterum si quis personæ indebitæ de lucro captando certanti pecuniæ suæ usum concesserit, ratione interusurii quod sibi adest & debitori adest ultra sortem juste quid accipit, utpote cum usus illius pecuniæ præter numerationem utenti utilitatem pariat fructuosam & pretio æstimabilem, non tenetur illam gratis omittere, *c. precaria 10. q. 2.* Sed jure usuram percipit ut loquitur J Ctus in *l. si navis 62. ff. de Rei vind. l. 7. §. 4. ff. de adm. Tut. velut debitam lucri participationem ac æris sui usus compensationem & æstimationem, l. 29. §. 2. ff. de edil. edict. l. 42. §. 2. ff. sol. matr. l. 60. ff. pro socio. Molin. de usur. n. 75. & 831. Hottom. de Usur. lib. 1. c. 1. & 4. quo pacto in quandam negociationis speciem incidit veteribus non incognitam, qui nummos à foeneratoribus certa mercede conductos habere dicebantur, teste Horat. *serm. lib. 1. sat. 2.**

Omnia conductis coemens obsonia nummis.

Non aliter ac in societate in partem lucri vocatur etiam is qui tantum pecuniam contulit; cujus exemplum illustre *l. Titius 24. ff. de præscr. verb. suppeditat*, ubi de lucro & reditu pecuniæ alteri concessæ pacisci conceditur *vid. Heig p. 2. qu. 1. n. 48. Molin. d. tr. q. 96. n. 439.*

Et hanc negociationem ipsa indigentia humana & ratio commerciorum, quæ sine magnis sumptibus exerceri haut queunt, suavit, ne debitor ex urgentibus causis temporario usu æris alieni indigens hoc subsidio privetur, & sic vel commodis suis in oportunitate desit, vel necessitati importunæ succumbat *arg. l. quod privilegium 8. ff. de pos. Nov. Leon. 83.* Quod constitutione Saxonica approbatam constat, im Zorgisch. *Ausschr. tit. von Bucherl. contract. §. es ist aber leider vid. Coler. de process. Exec. p. 1. c. 10. n. 86.* Qua consideratione cum ex causa & hypothese eodem modo quo contractus necessaria & licita

licita sit usura, ad jus Gentium secundarium referri potest, quod innuit. *Rach. ad Wesenbec. in par. de usur. num. 6.*

Hinc manat illud Catholicum, cum sortis consumendæ usus sine Creditoris damno & incommodo fieri haut censeatur, causam exigendi supra sortem esse verum & iustum interesse ipsius Creditoris, quod non tantum ex damno emergente cum scilicet de patrimonio quid diminuitur *per l. 3. ff. de damn. infect.* sed & lucro cessante, non tamen in infinitum producto, sed ex causis propinquis & iustis proveniente, quatenus causaliter ipsi rei inest, æstimatur *l. commissa ff. rat. rem hab. l. 2. in fin. ff. de eo quod cert. loc. l. unic. C. de sens. qua pro quod int. ubi Donell. c. 10. Lessius de just. & jur. c. 20. dub. 23. Medin. de reb. per Usur. acquir. qu. 3. Gail. 2. obs. 6. Molin. de Usur. n. 26.* Hujus vero interesse taxatio cum Judicis arbitrio sit relinquenda *l. 3. §. fin. ff. de eo quod cert. loc. Menoch. 2. arb. jud. quest. c. 119. n. 10.* liberum erit Magistratui, si ad præcidendas lites, & avertendas probationum difficultates moderationem hoc in genere constituere voluerit, certum quid loco interesse definiendo *Cothm. 2. resp. jur. 52. n. 114. seq.* Quod novissimo quoque deputationis Cameralis decreto *de Anno 1600. §. so viel nun diesen fol. 772.* factitatum videmus, quo loco interesse quincunces usuræ permittuntur; Quas ipso quoque numerationis die licite stipulari opinamur, quasi super incerto eventu futuri emolumenti ex negociatione debitoris, & præsumpto damno Creditoris ob hujus omiffam negociationem, modico in præsens accepto transigi magis, quam postea singularem probationem ejus quod interest instituire velint, quod cum usurarum quantitatem facile excedere possit, præstat in hac incertitudine aliquod esse extremum, in quo acquiescant *l. ult. ff. de præst. stipul. l. 13. §. fin. de damn. infect. vid. Molin. de Usur. n. 35. & Heig. p. 2. q. 1. n. 77. Covar. 3. var. resol. 4. n. 5. vers. septimo.* Creditor enim Usurarum quincuncium quantitate non contentus, si pluris sua interesse probare voluerit, merito auditur *text. apert. in d. decreto §. So viel nun diesen. vers.* Da aber dem Creditori solche fünf Gulden nicht annemlich / sondern er vermeynen wolte tam ex lucro cessante, quam damno emergente ein mehrers zu fordern; Das ihm sein ganz interesse zu deduciren / vnd der Rechtlichen Erkennuß darüber zu gewarten vbenommen seyn sol. Idem constitutum

im Torgisch. Ausschreiben. cit. von Bucherl. Contr. 5. Als haben Wir
verf. sonst aber. Carpz p. 2. d. const. 30. def. 9. & 10. Berlich. p. 2. concl.
38. n. 19. Quod si probandi viam ingressus fuerit Creditor, & in ea
defecerit, ad usuras quincunces interesse loco constitutas reverti ne-
quit: per d. ordin. Torg d. l. & p. 2. const. 30. ubi Carpz. def. 11. Heig. p. 2. q. 2.
per tot. Berlich. d. l. n. 21.

Licet autem ut dixi à principio interesse taxari & stipulari
possit, non tamen exactio ipso numerationis die fieri debet, quasi
Mutuatarius statim pro interesse satisfacere seu exactum solvere te-
neatur, sed convenienti demum intervallo, veluti si ex mutuo cen-
tum aureorum, quinque ratione interesse debeantur, non debet Cre-
ditor illos quinque statim petere, cum illud quod de præsenti sol-
veretur, à ratione lucris cessantis subduceretur & re ipsa non 100.
sed tantum 95. alteri traderentur, pro quibus tantundem quan-
tum pro centum non sine levi iniquitate exigeret Creditor *Medin.*
de rebus per Usur. acq. q. 2. Lessius in compend. de just. & jur. tit. de Usur.
qu. 4.

THESIS XXII.

In mutuo Usuræ ex stipulatione debentur, (a) definitum tamen modum seu quan-
tatem legitimam non excedentes. (b)

(a) Mutuum cum re in eatur, & ultra eam extendi nequeat,
ut sb. 17. dict. sequitur Usuras tantum ex stipulatione, quæ per se sub-
sistit nullius auxilii indiga, velut ex alia causa i. e. nova obligatione
l. 121. ff. V. S. principaliter & per se deberi l. 3. C. de Usur. l. Titius 24.
ff. d. pres. verb. non item ex nudo pacto, quamvis in continenti ad-
jecto, quippe cum sit repugnans naturæ mutui, illi inesse nequit,
ad hoc, ut informet contractum mutui, & actio ex eo descendens,
etiam ad id quod pacto est comprehensum porrigatur: nec per se,
quoque actionem producit *l. 7. §. sed cum nulla 4. l. 45. ff. de pact. l.*
legens l. cum proponas 21. C. eod. Verum licet pactum de præstandis
Usuris interpositum, quoad petitionem non profit, ad retentionem
tamen,

tamen, si promissæ usuræ solutæ fuerint, permagni est momenti, ut nec repeti possint, nec in sortem computari; ex pacto enim naturalis oritur obligatio *l. 5. §. 2. ff. de solut.* quæ ad impediendam indebiti conditionem sufficit *l. naturaliter, & tot. tit. de Condict. indeb. l. quamvis 3. C. de Usur.* Servari quoque & retineri possunt Usuræ per retentionem pignoris, si hoc conventionem pacti usuris obstrictum fuerit *l. 4. l. 22. C. de Usur.* aut si pignus simpliciter datum fuerit, in usuras quoque acceptum videtur *l. si necessarias 8. §. fin. de pign. act. l. Lucius 18. ff. qui pot. in pign.* Cæterum si aliqua conventio interverit, Usuras à pignore sejungens, usurarum nomine retineri nequit *l. solum 11. §. 3. ff. de pign. act.* neque tunc pecunia à debitore simpliciter soluta ex arbitrio Creditoris in sortem vel in usuras accepto ferri potest, pro ut Creditori concessum si usurarum nomine vel actionem vel saltem retentionem habeat *l. 21. C. de Usur. l. 1. ff. & C. de solut.* sed tantum in sortem cedit *l. 5. §. pen. ff. de solut. Bach. ad Tr. de Usur. tb. 3. lit. c. Borch. de Usur. c. 3. n. 45.*

Sunt tamen casus nonnulli in quibus Usuræ etiam ex nudo pacto debentur, si argentariis promissæ sint. *Nov. 130. c. 4.* Si ex causa fœnoris nautici *l. 7. ff. de naut. fœn.* si civitatibus *l. 30. ff. de Usur.* aut si causa frumenti vel vini mutuo dati *l. 12. C. b. t.* Cum itaque præter exceptos casus citra stipulationis vinculum non debeantur usuræ, nec litis contestatione inducentur *ut Wes. b. t. n. 3 securus Coras. 2. Misc. c. 7. arbitratur.* Nam quod lite contestata usuræ curiant *l. 35. ff. de Usur.* non significat à lite contestata incipere deberi, sed promissas ante per stipulationem non desinere deberi & earum cursum interrumpi *l. 1. C. de judic. Salyet. ad l. 1. C. condict. indeb. n. 8.* Quod tamen videri poterat propter novationem, quæ per litis contestationem inducta ut obligationem principalem, ita & usurarum extinguere solet *l. 18. ff. de Novat.* verum hoc in novatione voluntaria, non vero in necessaria obtinet, quæ meliorem solet facere conditionem Creditoris, non deteriore *l. 29. ff. de Novat. l. 86. ff. de R. J. Bach. ad Tr. d. l. tb. 3. l. c. Perex. in Expos. C. b. t. n. 22.*

Hodie tamen non attendita stipulationum solennitate, cum pactis eadē quæ olim stipulationibus vis tribuatur *c. 1 X de pactis c. juramenti 22. q. 5.* etiam nudo pacto usuras induci posse certum est. Item secundum *Nichts Absch. des deputation Tags in Speyr de An. 1600. sub fin. §.*

so viel nun diesem nach / & de jure Saxon. im Torgischen Aufschreib.
tit. von Bucher vnd wucherl. contr. §. Als haben wir verf. Desglei-
chen *Constitutione Elect.* 30. part. 2. mutata, à tempore quoque solius
moræ Usuræ quincunces pro interesse absque ulla liquidatione
& probatione non solum Mercatoribus, qui frequenter negotiari
consueverunt, sed etiam aliis quibuslibet Creditoribus ex quocun-
que contractu sive bonæ fidei sive stricti juris, quantumvis inter
partes de hoc conventum non fuerit adjudicantur, quòd tanti cu-
juslibet interesse & lucrari quilibet possit præsumatur *vid. Berlich.*
p. 2. conclus. 38. n. 8. seqq. Carpz. p. 2. c. 30. def. 8. Coler. decis. 227. Licet
de jure communi non adjudicentur priusquam id liquidatum, vel
saltem per conjecturas & circumstantias probatum fuerit *per §. non*
solum 7. ibi ac neceße sit actori probare Inst. de V. O. quod scilicet in-
teresse in facto consistat l. quatenus 24. ff. R. J. eoque non præsu-
matur sed probandum sit Jason in l. non utique 3. §. fin. ff. de eo quod
cert. loc. n. 7. Gail. 2. obs. 6. n. 4. Myns. 4. obs. 56. in fin.

Inter usuras autem quæ ex sola mora vel officio Judicis, & quæ ex
conventionem debentur id discriminis est: quòd hæc jure petantur licet
per solutionem de sorte absolutus sit Reus, cum n. sint in obligatione
& per se debeantur, nõ possunt videri sublata ex solutione, quæ aliam
obligationem non tollit, quam in cujus causam facta est *l. 1. & seqq. ff.*
de solut. l. 49. §. 1. ff. de Act. Empt. l. 8. vers. ibi n. dua ff. de eo quod
cert. loc. Ant. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 24. def. 5. vid. Berlich. 2. Concl. 38. n. 31.
Quod obtinet etiam eo casu, si usuræ una cum sorte petitæ fue-
rint & judex super illis non pronunciaverit *argum. l. 47. ff. de re*
jud. l. 1. C. de judic. pro regula enim traditur, illa quæ speciali actio-
ne veniunt etiam finito judicio peti posse Covar. pract. qu. 25. n. 6.
Usuræ autem ob solam moram causatæ licet ex obligatione sortis sint,
cum tamen in obligatione non sint *d. l. 49 §. 1. ff. de act. Empt.* Subla-
ta sortis petitione, amplius deberi nequeunt *l. in bona fidei 13. C. de*
Usur. l. 4. C. de pos. ubi rationem reddit Jctus, quod duæ actiones
non sint alia sortis alia usurarum, sed una, ex qua condemnatione
facta iterata actio rei judicatæ exceptione repellatur; Usuræ enim
cum hoc casu sint accessiones sortis, sine ipsa ut principali con-
sistere nequeunt *c. accessorium 42. de R. J. in 6. l. 178. ff. eod. vid.*
Myns. 4. obs. 48. Zang. de Except. p. 3. c. 17. n. 38. seqq. nisi Creditor sor-
tem

tem accipiens de usurarum petitione protestatus fuerit, cum protestatio conservare soleat jus protestantis *l. 4. §. 1. ff. quib. mod. pign. vel hyp. sol. Menoch. lib. 3. præsumpt. 45. n. 19. seq.*

Modus usurarum, qui, pro sortis summa ad numerum centenarium quantacumque fuerit reductæ, constituitur, & ex Assæ velut toto initur *arg. §. hereditas 5. Inst. de Hæred. instit. l. 50. §. fin. ff. eod. de jure veteri variis fuit, nam primo 12. tabulis sanctum, ne quis unciario fœnore amplius exerceret, cujus unciariæ usuræ Scævola quoque in *l. 47. §. 4. ff. de adm. tut. meminit, dein rogatione tribuntia ad semuncias teste Tacito lib. 6. Ann. c. 16. mox à semuncia ad semissem reductus est, donec multis legibus & plebiscitis ampliatus ad centesimam excreverit, quam licet gravissimam & duram molem JCrus in *l. 7. §. 8 ff. de adm. Tut. l. 26. C. de usur. & sanguinolentam Seneca lib. 7. de benef. c. 10. vocitaverint, legitima tamen parsim dicitur *l. si pro mutua 8. C. si cert. pet. l. lecta 40. ff. eod. l. tutor. 7. §. 7. ff. de adm. Tut. ubi gl. non eo fine quasi cæteræ usuræ non sint legitimæ, sed quod ultimus gradus, ad quem legitimæ usuræ se extendunt, in centesima consistat, ita Clariss. Dn. Daalen Præceptor & Fautor meus nunquam non venerandus in *repetit. l. eos 26. C. de usur.*****

Jure tandem novo Justinianus certos ac perpetuos usurarum fines in *l. eos 26. C. de usur.* taxavit, pro diversorum negotiorum qualitate & personarum conditione majores vel minores desiniendo. Viris Illustribus & qui eos præcedunt tertiam partem centesimæ, i. e. quatuor in centum stipulari permisit; qui ergasteriis præsunt, item negociatores usque ad bessem centesimæ, i. e. octo in centum usurarum stipulationem moderari jubet, cæteris omnibus dimidiam centesimæ, i. e. sex in centum, quæ etiam fisco debentur *l. ult. C. de fiscalib. usur. constituit d. l. 26. C. b. t.* Quibusdam tamen casibus centesima usura locum habet, velut in trajectitiis pecuniis, quas Creditor suo periculo trans mare vehendas credit *tot. tit. ff. & C. de Naut. fœnor. & specierum fœnori dationibus, ut sunt fructus frumentum, vinum &c. d. l. 26. vers. in trajectitiis C. b. t.*

In aliis causis si centesima debeatur, non illa ex stipulatione, ut hic; sed ex legis constitutione ob dolum vel contumaciam poenæ loco infligitur. Veluti si Tutor clam vel dolosè pecuniam pupilli in suos usus convertit, centesima tenetur *l. 38. §. sed quas usuras ff. de negot. gest. l. Tutor.*

l. Tutor § 4. ubi gl. in verb legitimus § 2. ff. de adm. tut. Borcholt. de usur. c. 4. v. 24. Horom. lib. 1. de usur. c. 5. secus si palam & sine doio id fecerit, non gravissimis usuris, sed iis quæ in regione frequententur, obligabitur l. idemq. 10. § 2. ff. mandati l. non existimo 54. ff. de Admin. Tut. Salycet. add. l. 1. C. de usur. pupill. Maliv. tr. de usur. v. 57. & 588. Item si socius solus in refectionem communis domus sumptus erogaverit altero recusante, à refectionis die ad centesimam obstringitur alter, aut rem ipsam cedere tenetur l. 4. C. de edif. privat. l. cum duob. 52. §. 10. ff. pro socio, Debitorum quoq; post quadrimestres inducias judicatum, facere detrectantes centesimæ subjiciuntur, quippe cum intra judicati tempora usurarum cursus inhibebatur, justum erat contumacem gratuita legis abufum, majoribus usuris, totius sortis legaliter novata, mulctari l. fin. §. tot. tit. C. de usur. rei jud.

Novissimo Imperij jure de Anno 1530, & 1577, tit. von Wucherl. Contr. & Anno 1600 §. so viel nun diesen quincunces usura, i.e. quinque pro singulis centenis annuatim definiuntur; totidem quoq; de jure Saxonico in ordinatione provinciali Tit. von Wucher vnd Wucherl. Contr. constitutum videmus. Possunt tamen qui Imperio immediate subjecti non sunt, & jus legis ferenda vel statuti condendi in suis territoriis habent, pro utilitate Reipub. majores introducere usuras, cum enim varia sint rerum pretia per singulas civitates regionesque, non iisdem sed interdum levibus, interdum gravioribus fœnerari cogimur usuris §. si quis 33. vers. sed & pecunia Inst. de Act. l. idem 3. ff. de eo quod certo loc. Bach. ad Tr. disp. h. th. 4. in fin. Cothm. vol. 1. resp. 18. n. 206. Covar. 3. var. res. 9. n. 6. Hinc Anton. Perez. in expos. C. b. 1. n. 13. in provinciis Brabantia ex Constitutione Caroli V. centesimam permissam esse ait, quod mercatorum pecuniis suis non carere tanti interesse existimetur.

THESIS XXII.

Usurarum usuras stipulari, (a) & ultra duplum exigere Creditoribus permissum non est. (b)

Usuras usurarum etiam jus vetus prohibuit l. 29. ff. de usur. l. 27. ff. de rejud. l. 26. §. 1. de Cand. ind. l. improbum 29. C. ex quib. caus. inf. in

rog. ne accessio ut est usura accessio permitteretur quasi acciden-
tis accidens, quod in rerum natura esse nequit *cont. l. neq. 15. l. videam. us*
19. h. t. & commodorum commoda velut duplex unius rei merces
l. 2. §. 5. ff. de admin. rer. ad Civit. Ant. Fab. in C. de usur. def. 4. Zang. de
Except. p. 3. c. 25. n. 15. Quam tamen sanctionem fraudulose fœnera-
tores circumveniebant, illam de usuris per se à principali sorte sepa-
tis interpretantes; itaque aliquanti temporis usuras novata princi-
pali obligatione per stipulationem in sortem redegerunt, quasi tunc
non usurarum usuræ, sed novum iniretur mutuùm summæ tunc de-
bitæ & exigibilis velut brevi manu exactæ & rursus fœneratæ *vid.*
Wesenb. 2. Cons. 7. n. 7. Salycet. ad l. fin. C. de usur. Molin. d. 17. n. 44.
Huic fraudi Justinianus in d. l. fin. C. de usur. occurrit, omnem peni-
tus renovationem usurarum, seu Anatocismum ut illam Cicero *lib. 5.*
ad Attic. Epist. ult. vocat, prohibens, utq; usuræ semper maneant usu-
ræ, nec ullo modo incrementum illis, sed tantum sorti antiquæ acce-
dat, statuit. Quod tamen verum respectu ejusdem debitoris non
diversorum judicamus, quippe ubi usuræ exactæ solutæq; sunt, non
amplius usurarum sed sortis rationem habent, eoq; alteri jure mu-
tuo dari possunt *Bachov. ad Tr. disp. h. th. 5. Ant. Perez. in Expos. C. b. t.*
n. 15.

Hinc Tutor vel Curator quando usuras ab alio solutas accipit,
harum usurarum usuras solvere compellitur, quod ob interventum
personæ hæc pecunia respectu Tutoris non usuræ, sed verè & realiter
sortis pupillaris rationem obtineat, quam absq; usuris retinere nec
potest nec debet Tutor *l. Tutor. 7. §. 12. l. 58. §. 1. §. 4. ff. de admin. Tutor.*
Cum enim *Nov. 72 c. 6. & inde Auth. Novissime C. de admin. Tutor. in,*
usum non venerit, vel defuetudine observari desierit, & jus vetus *in*
l. si tutor. 15. l. ob fœnus 49. ff. de admin. Tut. & alibi expressum, denuo
consuetudine omnium locorum restauratum sit, testante *Covarr. 3.*
var. ref. 2. n. 1. Rauchb. part. 2. q. 26. n. 6. Hart. Pist. lib. 1. q. 49. n. 24.
Cotbm. 5. resp. jur. 24. n. 17. per plures ibi allegatos, sibi imputet Tutor,
quod contra officium suum & pupilli commodum pecuniam hanc,
re & occasione data per *l. 3. C. de usur. pupill. l. 12. ff. de Admin. Tut.* alteri
non crediderit *Wesenb. 2. Consil. 72. n. 12.* Unde si alia persona non in-
terveniat, sed Tutor solus sibi ipsi sortem pupillarem credat *argum. l.*
quotiens 9. §. 7. ff. de admin. tut. usuræ ob sortis usum solvendæ sortis

fructiferæ rationem non induunt, sed tantum currit eadem prior usura pro rata sortis primùm in usus Tutoris conversæ, non verò pro rata usurarum ejus *per l. fin. C. de usur.* ubi Justin. usurarum usuras & Anatocismum penitus sustulit, ut *nullo modo* ulterius induci possit *Wesemb. d. conf. n. 12. Carpz. p. 2. c. 30. def. 30. seqq. Molin. tr. de Comm. & usur. n. 602.* Usuras tamen sortis pupillaris, quas Tutor debet, durante tutela vel curatela currere nec duplo terminari opinamur: sortem enim cum usuris quam à seipso exigere *l. qui sine ff. de neg. gest. l. 9. §. 3. ff. de adm. Tut.* & in patrimonium pupilli referre, relatamque alij fœnerare neglexit, sibi potius quam alij de novo sub legitimis usuris credere videtur *arg. d. l. 9. §. non tantum ff. de adm. Tut.* ut proinde eadem usura non tanquam ex veteri sed novo mutuo debeatur. Quamprimum autem administrare desit, Tutor incipit esse extraneus debitor, qui nec à seipso exigere nec Creditori pupillo de pecunia debita negociari tenetur, eoque cessante causa excessus dupli cessat ipse excessus, & locum habere incipit ratio & dispositio constitutionis dupli, ita tamen, ut usuris præteritæ administrationis, quibus ab eodem debitore nullum incrementum, licet ab altero novo ut ante dixi, accedere potest *per l. fin. C. de usur. non computatis, novæ usuræ currant, donec ipsum duplum attingant, vel rationes Tutor reddiderit l. 7. §. fin. l. Lucius 46. §. 3 ff. de adm. Tut. l. fin. C. de usur. pupill. vid. Molin. d. tr. de usur. n. 600. & 603.*

Quod si non usuras usurarum, sed definitum tantum modum Creditor stipulando excefferit, an ad omnem usuram solvendam compelli possit debitor? R. usurarum modus cum lege publica definitus sit, & omnis excessus improbatus, privatorum conventiones non efficitur, ut majores usuræ debeantur *l. nec ex pratorio 27. ff. de R. J. l. cum allegas 15. C. de usur.* quia in fraudem legis stipulatio hæc interposita esse intelligitur *l. Julianus 13. §. 26. ff. de Act. Empt.* Non tamen totus contractus vitatur, sed superfluo deducto, legitima usura ex stipulatione hac debetur l. usuras 20. l. 29. ff. de usur. l. eos 26. §. 1. vers. si quis C. de usur. l. 8. C. si cert. pet. Utile enim per inutile vitari non debet *c. utilo de reg. jur. in 6. l. 1. §. 5. ff. V. O. Gail. 2. Obs. 4. per tot. Berlich p. 2. concl. 38. n. 24.*

(b) Finis seu Terminus usurarum quem excedere non debent, est duplum sortis, i. e. alterum tantum quantum est in sorte *l. 9. ff. de usur.*

usur. l. 10. C. eod. ut sors ipsa duplo insit Nov. 121. Zang. de Except. p. 3. c. 25. n. 35. Unde fit, ut quam primum sortem æquaverint usuræ subsistant, nec quicquam illarum nomine ulterius debeatur, siue illæ usuræ negociativæ & conventionales fuerint ut in mutuo *l. si non sortem 26. §. 1. ff. de Cond. indeb.* siue incidentes ex mora debitæ *l. 27. in fin. C. de usur.* aut ex nautico fœnore resultantes *l. 4. §. 1. ff. de Naut. fan.* cum enim usuræ ratione ejus quod interest exigantur, ad ejus modum qui ad duplum communiter revocatur *l. un. C. de sentent. que pro eo quid inter. l. cum & sorte 44 ff. de Act. Empt. l. 25. C. de Evict.* coercendæ videbantur, ita ut nec pignora vel hypothecas eo nomine, ut olim, ulterius retinere permissum sit *d. l. 27. C. b. t. nec refert utrum solvendæ seu debitæ adhuc sint usuræ secundum l. 10. C. de usur.* an diversis temporibus particulatim solutæ fuerint, cum & hæc, si dupli computationem attingant, debita dissolvant, & cautiones suis viribus enervent *Nov. 121. c. 2. Nov. 138.* ut si posteriores exactæ fuerint, sorti imputandæ sint *d. l. 26. ff. de cond. indeb.* quæ si expedita fuerit, haud immerito conditioni indebiti, qua repeti solent ea quæ indebitè soluta fuere *tot. t. ff. & C. de Condiçt. indeb.* locus erit *d. l. 26. §. 1. ff. de Cond. indeb. Carpz. p. 2. Const. 30. def. 27. & in praxi Criminali part. 2. q. 92. n. 42 seq.*

Ita tamen usuras duplum excedentes ulterius non currere intelligimus, si in potestate Creditoris fuerit sortem repetere & recipere, secus verò si nolens volens ob debitoris moram credito carere cogatur, usuræ non cessant, idq; si vel litem super sortem & usuras moverit, eamque contestatus fuerit *l. lite contestata 35. ff. de usur.* mora enim quam litem contestando debitor committit *l. nemo 82. ff. de V. O. l. 1. & ult. C. de usur. & fruct. leg.* non deteriore, sed meliorem Creditoris causam reddere debet *l. non solet 86. cum seq. ff. de R. J. l. 29. ff. de novat.* vel si debitor in jus vocatus, petulanter litis contestationem protelaverit, ut interim pecunia utatur, cunctatio hæc pro litis contestatione habetur *arg. l. sed ad eos 24. ff. quib. ex caus. maj. l. 2. C. ubi in rem actio ibiq; Dd. Zang. de Except. p. 3. c. 25. n. 35. seq.* aut si alio modo debitor de solutione sortis interpellatus effugia quærat, & solutionem malitiosè differat *Carpz. d. l. def. 28. & in prax. Crim. part. 2. q. 92. n. 51. seq.*

Annui quoq; redditus siue pecuniarij aut fructuarij illi fuerint, duplo non finiuntur, sed in perpetuum currunt donec sors redimatur

tur vid. Nov. 60. X. Absch. de Anno 1548. in refor. pol. & X. A. de A. 1577.
tit. von Bucherl. Contr. 5. vnd nach dem die Wiedertaußs Bülden.
Cum enim debitor seu venditor nullo modo obligetur ad restituendum
pretium seu pecuniam ex venditione reddituum acceptam, sed
proprus & perpetuo sine spe recipiendi ab Emptore alienetur, Emptor
seu Creditor non duplum, quod nisi respectu sortis debitæ considera-
ri potest, nec ultra sortem, sed aliud loco sortis alienatæ percipere di-
citur; Quod licet intra aliquot annos sortem excedat, nihil tamen
iniqui aut usurarij committit Creditor perpetuo redditum exigendo,
cum non emanat propriè fructus seu materialiter redditus ipsi an-
nuatim percipiendi, sed jus quoddam actu quæsitum ad illos post-
modum petendos, quod censetur æquale pretio jam numerato, ut
ita emptor non ex re aliena sed propria fructus percipere videatur
*c. 1. & 2. de Empt. & Vend. in extravag. l. esius de just. & jur. cap. de cen-
sib. q. 3 & 4. Medin. C. de reb. per usur. acquis. q. 11. Gail. 2. Obs. 2. n. 7.
Carpz. pr. crim. part. 2. q. 92. n. 62.*

THESIS XVIV.

Usuræ etiam legitimè stipulatæ, si cer-
tis annis minores acceperit Creditor non
debentur; deberi quoque desinunt oblatio-
ne & obsignatione sortis solenniter factâ.

Creditor si aliquamdiu minores usuras debito recepit, majores
petere nequit, sed minoribus consequutis imposterum quoq; con-
tensus esse cogitur *l. 5. l. 8. C. de usur. l. qui semisses 13. ff. eod.* siquidem
minores accipiendo, tacitè de gravioribus remittendis convenisse
presumitur *l. 17. §. 1. b. t.* Quod intellige, si sponte id fecerit cum majores
accipere potuisset, nam si non sponte, sed quia à debitore plus exigere
non potuit, minores se recepisse doceat, vel protestatione reservato-
ria de residuo solvendo sibi consuluerit, quin ad residui petitionem
admittendus sit, dubium non videtur, cum in necessitatibus nemo
liberalis existat *Carpz. p. 2. const. 2. def. 6. Hart. Pist. Obs. 144. n. 40. seq.*
Tempus verò, quo præsumpta illa usurarum remissio inducitur,
triennium esse *Carpz. d. l. & Sabycet. ad d. l. adversus §. C. b. t.* autur-
mant

mant arg. l. quicumq; 3. C. de epochis & descript. lib. 10. l. 1. C. de fidei comm. vid, Menoch. lib. 3. præsump. 139.

Contra debitor qui minores usuras pollicitus est, si majores sciens præstiterit, præstittas nec condicere nec in sortem computare potest, tacitum enim pactum inductum esse censetur, quod conditionem impedit l. 1. ff. cond. indeb. l. 9. C. eod. Non tamen ob voluntariam aliquot temporis præstationem ad majores usuras imposterum quoq; præstandas debitor constringitur l. 7. C. de usur. ubi S. d. l. 28. C. de pact. cum annua illa præstatio causam limitatam habeat tam ratione rei quam temporis, pro quolibet enim duntaxat anno solvit, qui extensionem in futurum non parit l. quod annis 15. § 2. ff. ad l. falcid. nec unius rei solutio in aliâ obligationem infert, sed tantum quando & quatenus intervenit l. fin. C. ne uxor pro Marit. nisi illa solutio uniformiter facta causata fuerit per decennalem præstationem roborata l. 6. ff. de usur. l. litibus 27. C. de Agricol. & cens. lib. 11. tunc enim legalis tituli præsumptio inducitur, quæ tamen veritati cedit, si probeatur l. 24 seq. ff. de probat. Salycet. ad. d. l. 28. C. de pact. Molin de usur. n. 205. Menoch. lib. 3. præsump. 131. per tot. dixi si sciens majores usuras solverit, secus si errore & ignorantia ductus id fecerit, tunc enim ejus quod amplius usurarum nomine solvit ratio habetur, & in sortem computatur l. Creditor 102. § fin. ff. de solut. nisi præstationes illæ per 30. annos & sic per longissimum tempus continuatæ fuerint, quia tunc creditor non tantum juris præsumptione gaudet, sed etiam ope præscriptionis actionem omnem citra ullam considerationem tituli aut bonæ fidei excludentis, tutus est l. 8. § 1. & tot tit. C. de præscr. 30. vel 40. an. ut proinde debitor ad probandum errorem vel indebitum ulterius admitti non debeat.

(b) Si debitor ipse vel alius ejus nomine arg. l. 17. C. de solut. l. 23. & 53. ff. eod. Creditori ipsi l. acceptam 19. C. de usur. non alij arg. l. 39. ff. de neg. gest. t. t. C. res int. al. act. aliis non noc. totum quod debetur in sorte & usuris d. l. 19. l. 6. C. h. t. l. ob signatione 9. C. de solut. l. fin. C. debit. vend. pign. vid. supr. tb. 17. in pr. realiter obtulerit l. 82. ff. de cond. & dem. l. 72. in pr. ff. de solut. idq; testato, ut parata probatio sit l. 6. C. h. t. l. 1. C. de suscept. & præp. lib. 10. tempore & loco congruo l. 39. ff. de solut. l. ob signatione 9. C. eod. l. Roma 122 ff. V. O. qualis hoc in loco Creditoris domicilium est, cum debitor jus sibi parare & periculum in Creditorem transferre intendat arg. l. pen. § fin. ff. de Cond. & dem. l. quod nisi ff. de oper. libert.

Bachov. ad Treuil. vol. 2. diff. 29. l. b. 2. lit. b. sub fin. Salic. ad l. 19. C. de usur. n. 6.
Et 7. nisi Creditor procul abfuerit, tunc Magistratum interpellare ne-
cesse habet *l. 6. C. b. t. vel nominatim aliter de loco convenit l. is qui*
9. ff. de eo quod cert. loc. Creditor verò pecuniam ita sibi oblatam reci-
pere recusaverit *vid. Ant. Fabr. in C. de pign. act. def. 6 n. 3.* hoc remedium
debitori constitutum est, ut citatione adversus Creditorem facta *l. 47.*
ff. de re jud. l. 6 C. de remiss. pign. Schult. tract. de oblat. & obsign. c. 4. n. 28.
Caroc de oblat. p. 2. q. 3. oblatam pecuniam solenniter obsignet *Fab. in*
C. de solut. def. 6. seq. eamq; in loco tuto *l. 28. ff. de admin. Tut.* qualis cen-
setur publicus *l. qui mutuam 56. §. i. ff. mand. l. 64. ff. de fidejuss. vel quem*
Magistratus constituerit d. l. 19 C. b. t. l. 81. §. 1. ff. de solut. deponat Zang.
de Except. p. 3. c. 2. n. 84. Donel. ad. Comm. c. 14. Quo casu, cum hæc ob-
signatio & depositio proximè ad solutionem accedat, æquè ut solutio-
ne ipso jure liberatur debitor *d. l. obsignatione C. de solut. l. 1. §. 36. in fin.*
ff. deposit. & à sorte & ab usuris quocunq; modo debitis. d. l. 19. & l.
6. C. b. t. l. 1. §. fin. & l. 7. ff. eod. etiamsi à Creditore postea conveniatur,
ut solvat *argt. l. nulla ff. de R. J. nisi debitor re integra depositam pecu-*
niam recipiat, inq; suos usus convertat, tunc enim effectum depositio-
nis per recuperandi actum sublato, rursus teneri incipit d. l. 19. in
fin. C. b. t. l. 8. ibi & hodie C. de distraet. pign. non quidem actione dire-
cta, vel quasi retroversus liberatio non contigisset, ob. l. 7. ff. de usur. sed
utili ex sententia & æquitate legis, sublata prioris liberationis causa
d. l. 19. l. sed revocata 20. ff. de jure fisci Gypb. ad d. l. 19. C. b. t. Donell. d. l. vers.
quid ergo est, ita ut si interpellatus non solvat, & sortis & usurarum
exactioni subjaceat d. l. 7. ff. b. t. l. 17. ff. de per. & comm. rei vend.

Dixi re integra i. e. antequam Creditor depositum illud ratum
habeat, etenim si solvi sibi à depositario petat, vel ei aut deponenti de-
nunciet ut solvat, cum rati habitione illa per depositarium non re-
pugnantem, possessionem & inde dominium etiam directum, non
utile ut vulgo Dd. tradunt, acquirat *l. 20. §. fin. ff. de acq. ver. dom. §. ex his*
itaq; Inst. per quas pers. vid. Donell. d. l. §. sed cum omnis, ipsius denun-
ciatio facit ut alii solvere non possit l. 3. C. de Novat. Salicet. ad d. l. ac-
ceptam 19. C. b. t. n. 2. Depositario v. reluctante adversus ipsum utilis
actio depositi ex mente & sententia debitoris Creditori competit,
arg. l. pen. C. ad exhib. vel utilis rei vindicatio cum traditio vera non
intercesserit per l. 20. C. de pact. ad depositarum pecuniarum exactio-
nem d. l. 19. in fin. C. b. ubi ita Dd. omnes.

Cæterum si debitor totum debitum loco & tempore congruo nude tantum obtulerit, oblatio illa obligationem non tollit, cum solutio nõ sit, nec ejus vicem obtineat *l. 9. C. de solut.* neq; cæteros ex totali liberatione effectus profluentes parit, ut liberationem pignoris *l. 20. C. de pign. & hypoth. l. fin. C. de luit. pign. usurarum ex stipulatione vel mora irregulari cessationem l. 6. l. 19. C. b. t. l. 1. in fin. l. 18. in fin. ff. eod. l. 28. in fin. ff. de adm. Tut.* nisi interpellatione sola causata fuerint *l. 91. §. 3. ff. V. O.* aut nondum inducatur *Bach. ad Tr. disp. b. th. ult. lit. E. Schulz d. tr. c. 6. n. 5.* Tunc enim ad impediendam moram *l. qui Roma 122. §. seja ff. V. O. l. 17. ff. de per & com. rei vend. purgandam l. 73. in fin. l. 91. §. 3. ff. V. O.* in futurum sc: non in præteritum *arg. l. 11. ff. de R. J. Bach. disp. b. th. 9. in pr. Arum. tr. de mora c. 9. n. 5.* vel constituendum in mora Creditorem sola oblatio plurimum habet momenti *l. 30. l. 72. ff. de solut. l. 105. ff. de V. O.* Unde si quid sub conditione præstandum, sola oblatio facit, ut conditio pro impleta habeatur in forma specifica *l. jure 24. ff. de Cond. & dem. l. 161. ff. R. J.* ita ut per æquipollens denuo impleri non possit, quia conditio quæ non nisi una numero est, ex quo impleta, conditio esse desinit *l. fin. C. condit. insert. l. 3. §. 12. ff. de stat. lib. Hillig. ad Donell. 19. Comm. c. 13. lit. i.* Aut si pœna aut usuræ promissæ sint, si pecunia data non sit, oblatio interposita utrumque interrumpit *l. pen. ff. de Naut. fan. l. 23. in fin. ff. de recept. arb. l. 9. §. 1. ff. de usur. l. si per te 9. C. eod. vid. Zang. d. l. n. 152. & 147. seqq. Schulz. d. tr. de obl. & obfig. c. 6.*

THESIS XXV.

Actio qua mutuum persequimur est
 condictio certi (a) ex omni obligatione ex
 qua certum petitur competens. (b)

Mutui finis cum sit mutua inter homines sublevatio, hominis erit hominem beneficio afficere, affecti vero beneficium rependere *l. servus 7. ff. de serv. export.* cujus si immemor conductione certi ad repetendum id quod mutuo accepit, compelli potest *pr. Inst. quib. mod. re contr. l. 24. ff. de Reb. Cred.* Et licet res mutuo data in genere tantum restituenda veniat *supr. th. 2. lit. d. genus vero incertum sit l. in ratione 10. §. incerta ff. ad l. falc.* attamen cum genus hoc numero, pondere & mensura ita circumscribatur, ut quale quantumq; in contractum deductum sit constet, genus ipsum natura & pronuntiatione certum esse cognoscitur *l. certum 6. ff. de reb. Cred. l. 74. §. 1. ff.*

V. O. Quod si vero nec pronuntiatio nec natura quidditatem, qua-
litate & quantitatem definiat, incerta res est conditione incerti
prosequenda, etiam si ex eventu certa fiat, veluti fructus vel partus
futuri *l. ubi autem 75. §. 4. ff. V. O. l. 4. ff. de Usur.* cum in omni contra-
ctu quoad illius vim formalem, non eventus sed initium spectandum
quo obligatio & inde actio nata *l. 1. §. 30 ff. deposit. l. 8 mand.* sicut ergo
ab initio non certi sed incerti erat obligatio & conditio, ita quoque
ex post facto *l. 137. §. 6. l. 124. ff. de V. O.* Ideoque quod in *l. 9. ff. si cert. pet.*
ex contractu incerto certi conditionem competere dicit Jctus ad
innominatos referendum, qui licet natura sua & ordinarie vagam
habeant naturam *l. 1 seq. ff. pr. ser. verb.* quandoque tamen ex his certi
conditio competit *l. 1. §. debitum ff. const. pec. l. 18. ff. de accept. Wesenb.*
in π. b. n. 14. Gadd. de contr. stipul. c. 6. n. 220 seqq. vel cum Bach. ad Tr.
disp. h. th. 10 de contractu generali, quia natura sua incertus est, id intel-
legendum, ut est societatis tutelae, negotiorum gestorum, mandati
generalis, *arg. l. 38 ff. pro socio l. si qui 10 §. 1. ff. de appellat.*

(b) Conditionem certi ex quavis obligatione certa compe-
tere Ulpian. in *l. certi. 9. ff. Reb. Cred.* statuit. Quippe cum in omni con-
ditione certi medium concludendi unum idemque sit, certum scilicet
dare facere oportere, una atque eadem erit certi conditionis na-
tura; Et hoc est quantum intelligo, quod anxie Dd. dicunt, unam esse
conditionem generalem etiam respectu mutui, non quod ex contra-
ctu speciali possit nasci actio generalis, cum genus vel tantum sit in
Intellectu vel tantum Intellectu concipiatur, & extra hunc per se viri-
bus suis non nitatur; Sed quod quavis conditio etiam quae ex mu-
tuo vel stipulatu tanquam species datur, sub generali conditione
comprehendatur, & ejusdem sit naturae in genere cujus sunt aliae spe-
cies in *d. l. 9.* relatæ. Quamvis autem causa petendi v. c. legati, stipula-
tionis &c. sine cujus allegatione conditio moveri non potest, diversa
sit, non tamen diversitas illa causae diversitatem conditionis in gene-
re arguit, sed facit, ut quot diversae debendi causae conditioni genera-
li adjiciuntur, tot species conditionis constituentur per *l. 9. in pr. §. §.*
seqq. ff. si cert. pet. vid. Bach. in Tract. de Action. disp. 4. th. 10. lit. a. & ad Inst.
quib. mod. recant. Gadd. de contr. ab stipul. c. 11. n. 9. seqq. & 20. Verum cum
hodie actionis expressio necessaria non sit, sed tantum facti narratio
c. dilecti 6. X. de judic. Rosbach. in prax. civ. tit. 33. n. 29. quod in omnibus
judiciis receptum esse testatur *Gail. 1. obs. 61.* hic subsisto, & actis Deo gra-
tias, huic tricolæ materiae finem impono,

*auspicio pro
sua causa
in praxi
in fine
B. T. Hincius*

*ter, ubi in altera fieri potest, cum non tantum est, etiam certam actus debet
etiam si fuerit, an velit expiri actioe furti, an conditionis, an v. v. r. v. d. Vel si actio
etiam si fuerit, an velit expiri actioe furti, an conditionis, an v. v. r. v. d. Vel si actio
etiam si fuerit, an velit expiri actioe furti, an conditionis, an v. v. r. v. d. Vel si actio*